

JESTEM
BEZPIECZNY

LESZEK STANISŁAW
LESIŃSKI

Program nauczania do edukacji dla bezpieczeństwa dla I etapu edukacyjnego. Zakres podstawowy

opracowany w ramach projektu

„Tworzenie programów nauczania oraz scenariuszy lekcji i zajęć wchodzących w skład zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces kształcenia ogólnego w zakresie kompetencji kluczowych uczniów niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2019

Strona redakcyjna

Redakcja merytoryczna – Anna Kasperska-Gochna

Recenzja merytoryczna – Arkadiusz Wójcik

Katarzyna Witkowska

Katarzyna Szczepkowska-Szczeńiak

dr Beata Rola

Redakcja językowa i korekta – Altix

Projekt graficzny i projekt okładki – Altix

Skład i redakcja techniczna – Altix

Warszawa 2019

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

www.ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl>

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP	4
II. Materiał nauczania – EDUKACJA DLA BEZPIECZEŃSTWA.....	7
III. Dział I. Bezpieczeństwo państwa	11
IV. Dział II. Działania w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (katastrof i wypadków masowych)	14
V. Dział III. Podstawy pierwszej pomocy.....	22
VI. Dział IV. Edukacja zdrowotna. Zdrowie w wymiarze indywidualnym oraz zbiorowym	36
VII. KORELACJA MIĘDZYPRZEDMIOTOWA.....	43
VIII. OBUDOWA DYDAKTYCZNA	44
IX. Proponowane metody sprawdzania osiągnięć edukacyjnych ucznia.	55
X. Ewaluacja programu.	62
XI. Zalecana literatura do przedmiotu.	64

I. WSTĘP

Nazwa przedmiotu: Edukacja dla bezpieczeństwa

Etap edukacyjny: II etap edukacyjny

Typ szkoły: szkoła podstawowa

Adresat: uczniowie klas 8 szkoły podstawowej

Podstawa programowa:

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dziennik Ustaw RP z dnia 24 lutego 2017r. Poz. 356).

Założenia metodyczne do programu:

Przyjęta koncepcja – proponowany program jest programem przedmiotowym w układzie spiralnym opartym na koncepcjach konstruktywistycznej teorii nauczania – uczenia się. Program ukierunkowany jest na nauczanie umiejętności praktycznych w układzie przyczynowo-skutkowym.

1. Uzasadnienie przyjętych założeń metodycznych.

a) zasadność oparcia programu o zasady konstruktywizmu dydaktycznego.

Jednym z założeń konstruktywistycznej teorii nauczania – uczenia się jest aktywne oddziaływanie przez uczącego się na otaczającą go rzeczywistość. Już sama nazwa przedmiotu „edukacja dla bezpieczeństwa” wskazuje, że celem nauki jest uzyskanie wiedzy, przy pomocy której można oddziaływać na otaczającą nas rzeczywistość (ma być bezpieczna), rozpoznawać i unikać zagrożeń, minimalizować ich skutki, nieść pomoc sobie i innym, czynić życie bezpieczniejszym. Nauczyciel, zgodnie z zasadami konstruktywizmu, powinien stwarzać warunki sprzyjające uczącym do stawiania pytań, szukania rozwiązań i projektowania działań. Za przyjęciem zasad konstruktywizmu przemawiają również względy formalne, takie jak:

- obowiązek uzyskania w procesie nauczania kompetencji kluczowych, w tym:
 - umiejętności współpracy w grupie i podejmowania działań indywidualnych,
- obowiązek realizacji celów z Podstawy programowej, w tym, w szczególności:
 - wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, patriotyzmu i szacunku dla tradycji, wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele);

- zachęcanie do zorganizowanego i świadomego samokształcenia opartego na umiejętności przygotowania własnego warsztatu pracy;
- praca w zespole i społeczna aktywność;
- kształtowanie postaw prozdrowotnych uczniów, w tym wdrożenie ich do zachowań higienicznych, bezpiecznych dla zdrowia własnego i innych osób;
- wspierających aktywności dzieci, rozwijających nawyki i zachowania adekwatne do poznawanych wartości, takich jak: bezpieczeństwo własne i grupy, sprawność fizyczna, zaradność, samodzielność, odpowiedzialność i poczucie obowiązku,
- kształcenie właściwych postaw i umiejętności w zakresie bezpieczeństwa – umiejętności skutecznego działania i radzenia sobie poszczególnych jednostek w sytuacjach określonych zagrożeń,
- obowiązek zapewnienia innych niż lekcyjne formy zdobywania wiedzy, spośród których Podstawa programowa między innymi wymienia:
 - spotkania, prelekcje, wykłady z policjantami, strażnikami miejskimi, ratownikami medycznymi, kombatantami, ekologami, psychologami itp.;
 - udział w konkursach, których zakres jest zbieżny z problematyką przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa.

Konstruktywistyczny układ programu jest zasadny, ponieważ:

- promuje pozyskiwanie wiedzy zarówno ze źródeł szkolnych, jak i form pozaszkolnych,
- wskazuje narzędzia i uczy analizy, oceny, wnioskowania i twórczego oddziaływania na otoczenie z wykorzystaniem zarówno wiedzy szkolnej, jak i z innych, pozaszkolnych źródeł,
- wskazuje na konieczność działania profilaktycznego, które sprowadza się do nauki świadomego, celowego działania, konstruktywnego myślenia, sprawnego podejmowania decyzji i skutecznego działania w warunkach zagrożenia,
- sprzyja rozwijaniu wszystkich kompetencji kluczowych.

b) zasadność skoncentrowania programu na nauczaniu umiejętności praktycznych.

Skoncentrowanie programu na nauczaniu umiejętności praktycznych wynika wprost z Podstawy programowej, w której stwierdza się, że:

- przedmiot ma przygotować uczniów teoretycznie, a w szczególności praktycznie do właściwego zachowania oraz odpowiednich reakcji w sytuacjach trudnych i kryzysowych,
- kształcenie, w ramach przygotowania do działania w stanach nadzwyczajnych, ma charakter interdyscyplinarny, nastawiony na skuteczne działanie i radzenie sobie poszczególnych jednostek w sytuacjach określonych zagrożeń,

- jedną z najważniejszych umiejętności zdobywanych w szkole jest umiejętność udzielania pierwszej pomocy.

c) zasadność przyjęcia układu spiralnego przy realizacji treści programowych.

Układ spiralny programu przedmiotowego, to między innymi:

- umożliwienie uczniom sukcesywnego, stopniowego wzbogacania zakresu informacji, pogłębianie treści i nabywanie coraz bardziej skomplikowanych umiejętności,
- powtarzanie elementów treści poszczególnych tematów, skutkujące utrwalaniem wiadomości i umiejętności, w tym w szczególności umiejętności osobistych (kontynuacja i poszerzenie wiedzy i umiejętności nabytych w nauczaniu wczesnoszkolnym i edukacji w klasach IV-VII),
- stosowanie edukacji włączającej, pozwalającej przy pomocy systematycznych powtórzeń nabycie podstawowych umiejętności przez uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

d) zasadność realizacji programu w układzie przyczynowo-skutkowym

Bezpieczeństwo jest stanem otaczającej nas rzeczywistości. Stan ten będzie zależny od stopnia oddziaływania na środowisko w jakim żyjemy różnorodnych czynników, zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych. Jeżeli te czynniki będą wpływały destrukcyjnie na otaczającą nas rzeczywistość, niosąc negatywne skutki dla życia i zdrowia, mówimy wówczas o zagrożeniach. Każde zagrożenie ma przyczynę i każde zagrożenie rodzi określony skutek.

Proponowany układ przyczynowo-skutkowy zakłada realizację treści nauczania od poznania przyczyn zagrożenia bezpieczeństwa (lub zdrowia), prognozę skutków tego zagrożenia oraz naukę sposobów przeciwdziałania lub działania w sytuacji zagrożenia, co obrazują poniższe, proponowane, etapy edukacji:

- selekcja zagrożeń bezpieczeństwa i zdrowia, profilaktyka zagrożeń (zapobieganie i neutralizacja na szczeblu indywidualnym i zbiorowym),
- działanie podczas zagrożenia (realizacja procedur i kształtowanie nawyków działania stosownie do wieku uczniów),
- profilaktyka bezpieczeństwa i działania prozdrowotne.

Budowa skutecznego systemu bezpieczeństwa jest procesem składającym się z analizy przyczyn i rodzaju zagrożenia bezpieczeństwa, oceny skutków naruszenia bezpieczeństwa oraz w świetle uzyskanych wniosków – wypracowania i przyjęcia procedur oraz zasad działania zmierzających do likwidacji lub minimalizacji zagrożenia dla życia i zdrowia ludzi oraz planowania bezpiecznego i zdrowego życia.

II. MATERIAŁ NAUCZANIA – EDUKACJA DLA BEZPIECZEŃSTWA

Cele kształcenia – wymagania ogólne:

Zgodnie z Podstawą programową ogólne cele nauczania w edukacji bezpieczeństwa to:

1. rozumienie istoty bezpieczeństwa państwa;
2. przygotowanie uczniów do działań w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (katastrof i wypadków masowych);
3. kształtowanie umiejętności z zakresu podstaw pierwszej pomocy;
4. kształtowanie postaw indywidualnych i społecznych sprzyjających zdrowiu.

Cele szczegółowe:

Zgodnie z Podstawą programową edukacja dla bezpieczeństwa służy przygotowaniu uczniów do właściwego zachowania oraz odpowiednich reakcji w sytuacjach stwarzających zagrożenie dla zdrowia i życia, w szczególności obejmuje:

- różnorodne treści kształcenia z zakresu bezpieczeństwa państwa,
- treści dotyczące organizacji działań ratowniczych, edukacji zdrowotnej i pierwszej pomocy.

W procesie dydaktycznym należy dążyć do realizacji całości celów nauczania ujętych w Podstawie programowej, w tym w zakresie edukacji dla bezpieczeństwa, w szczególności:

- wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, patriotyzmu i szacunku dla tradycji, wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele);
- rozwijanie kompetencji, takich jak: kreatywność, innowacyjność i przedsiębiorczość;
- rozwijanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania i wnioskowania;
- ukazywanie wartości wiedzy jako podstawy do rozwoju umiejętności;
- rozbudzanie ciekawości poznawczej uczniów oraz motywacji do nauki;
- wyposażenie uczniów w taki zasób wiadomości oraz kształtowanie takich umiejętności, które pozwalają w sposób bardziej dojrzały i uporządkowany zrozumieć świat;
- wszechstronny rozwój osobowy ucznia przez pogłębianie wiedzy oraz zaspokajanie i rozbudzanie jego naturalnej ciekawości poznawczej;
- kształtowanie postawy otwartej wobec świata i innych ludzi, aktywności w życiu społecznym oraz odpowiedzialności za zbiorowość;
- zachęcanie do zorganizowanego i świadomego samokształcenia opartego na umiejętności przygotowania własnego warsztatu pracy.

W ramach przedmiotu edukacja bezpieczeństwa należy rozwijać umiejętności określone w Podstawie programowej, a w szczególności:

- poszukiwanie, porządkowanie, krytyczna analiza oraz wykorzystanie informacji z różnych źródeł;
- rozwiązywanie problemów, również z wykorzystaniem technik mediacyjnych;
- praca w zespole i społeczna aktywność;
- aktywny udział w życiu kulturalnym szkoły, środowiska lokalnego oraz kraju.

Proponuje się podział materiału nauczania na cztery działy zgodne z obszarami (treściami) kształcenia w Podstawie programowej.

Działy programowe – 32 godziny dydaktyczne:

Dział I. Bezpieczeństwo państwa.

Dział II. Działania w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (katastrof i wypadków masowych).

Dział III. Podstawy pierwszej pomocy.

Dział IV. Edukacja zdrowotna. Zdrowie w wymiarze indywidualnym oraz zbiorowym.

Przy doborze treści nauczania, w celu realizacji celów określonych w Podstawie programowej, nauczyciel powinien uwzględnić:

- dotychczasowy poziom wiedzy wyniesiony przez uczniów z etapu przedszkolnego i wczesnoszkolnego,
- wiedzę uzyskaną i uzyskiwaną równolegle przez uczniów z innych przedmiotów w II etapie nauczania,
- kształtowanie treści (umiejętności) przydatnych na rynku pracy,
- zaplecze dydaktyczne i narzędzia edukacyjne, którymi dysponuje,
- możliwość wykorzystania w procesie dydaktycznym i ewaluacyjnym podmiotów zewnętrznych,
- specyfikę pracy nauczyciela z uczniami o specyficznych trudnościach w uczeniu się – należy przez to rozumieć trudności w uczeniu się odnoszące się do uczniów w normie intelektualnej, którzy mają trudności w przyswajaniu treści nauczania, wynikające ze specyfiki ich funkcjonowania percepcyjno- motorycznego i poznawczego, nieuwarunkowane schorzeniami neurologicznymi (Ustawa o oświacie, 2018).

Nauczyciel przy doborze treści nauczania winien kierować się koniecznością uzyskania określonych efektów – celów dydaktycznych, zarówno ogólnych, jak i szczegółowych, określonych w Podstawie programowej. Wobec zmieniającej się rzeczywistości, a tym samym stopnia jej bezpieczeństwa, nauczyciel może i powinien sformułować cele nauczania wykraczające poza Podstawę programową oraz wynikające z nich propozycje tematów i treści jednostek dydaktycznych z doбором metod realizacji. Program powinien uwzględniać również nabywanie kompetencji kluczowych opisanych w Podstawie programowej.

Realizację treści programu proponuje się powiązać z:

- odejściem od lekcji 45-minutowych w szkoleniu praktycznym na rzecz szkolenia blokowego po 90 minut, pozwalającego na organizację szkolenia w sposób odbiegający od schematycznego poprzez stosowanie, w czasie jednej jednostki lekcyjnej, szkolenia grupowego, z jednoczesną realizacją kilku celów prostych i złożonych oraz w oparciu o udział podmiotów zewnętrznych, takich jak: przedstawiciel Państwowej Straży Ogniowej, Policji, Straży Miejskiej, Zarządzania Kryzysowego itp.,
- wykorzystaniem w procesie nauczania – uczenia się programów rządowych (krajowych) realizowanych w zakresie bezpieczeństwa społeczeństwa np.:
 - rządowy „Program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań Razem bezpieczniej im. Władysława Stasiaka na lata 2018–2020”, a w szczególności – Edukacja dla bezpieczeństwa.
- wykorzystaniem w procesie dydaktycznym internetowych rządowych platform, takich jak;
 - Narodowe Centrum Edukacji Żywieniowej,
 - Policja – Antyterroryzm itp.
- zasadność wskazania obudowy dydaktycznej z podziałem na wskazania ogólne oraz wskazania dla poszczególnych działów ze względu na ich odmienność merytoryczną.

W zajęciach dydaktycznych należy również odpowiednio uwzględniać najważniejsze zdobywane umiejętności określone w Podstawie programowej.

Podstawa programowa wskazuje, jakie umiejętności osobiste winien nabyć uczeń, pozwalając na ich wyodrębnienie:

- rozpoznanie osoby w stanie zagrożenia życia,
- prawidłowe wezwanie pomocy,
- postępowanie z osobami, u których wystąpiło nagłe zatrzymanie krążenia,
- postępowanie z osobą nieprzytomną,
- podstawowe czynności pierwszej pomocy przy zadławieniu,
- wykonanie opatrunku na ranę w obrębie kończyny i opatrunku uciskowego,
- unieruchamianie doraźne kości i stawów,
- postępowanie w przypadku oparzenia – chłodzenie oparzonej kończyny.

Treści materiału nauczania powinny uwzględniać poziom wiedzy uczniów wyniesiony z wczesnych etapów edukacji. Podstawa programowa podkreśla, że już na wczesnym etapie edukacji należy wprowadzić zagadnienia związane z ochroną zdrowia i życia: ocenę bezpieczeństwa miejsca zdarzenia, rozpoznanie potencjalnego zagrożenia życia na podstawie prostych objawów, skuteczne wezwanie pomocy, podejmowanie wstępnych czynności ratujących życie.

Proponuje się rozszerzenie treści nauczania o zagadnienia i umiejętności związane ze zmieniającymi się zagrożeniami oraz nowymi trendami prozdrowotnymi. Propozycje rozszerzeń i ich uzasadnienie znajdują się przy poszczególnych tematach lekcji. Istotną cechą programu jest propozycja systematycznego powtarzania określonych treści w celu utrwalenia umiejętności osobistych, umiejętności rozpoznawania i analizy zagrożenia, wdrażania algorytmów postępowania i dobrych nawyków.

III. DZIAŁ I. BEZPIECZEŃSTWO PAŃSTWA

Proponowana ilość jednostek dydaktycznych – 2 jednostki dydaktyczne (4x45')

Korelacja międzyprzedmiotowa – treści nauczania w Dziale I należy skorelować z treściami nauczania przedmiotu:

- „Wiedza o społeczeństwie” – w zakresie zagadnień dotyczących państwowości, zagadnień prawnych i udziału obywateli w życiu publicznym – społeczeństwo obywatelskie,
- „Historia”- w zakresie zagadnień dotyczących uwarunkowań społeczno-politycznych po II wojnie światowej.

Proponowane treści nauczania.

Treści nauczania realizowane w tym dziale powinny przygotować ucznia do bezpiecznego życia we współczesnym świecie dając mu podstawową wiedzę w zakresie działania mechanizmów rządzących zapewnieniem ładu, porządku, stabilności społeczności ludzkich, towarzyszących temu koncepcji, metod, form postępowania. Proponuje się realizację treści nauczania w układzie przyczynowo-skutkowym, poczynając od umiejętności identyfikowania przez uczniów wyzwań i zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa i społeczności. Proces nauczania – uczenia się winien mieć charakter interdyscyplinarny, ukierunkowany na skuteczne działanie i radzenie sobie poszczególnych jednostek w sytuacjach określonych zagrożeń i w stanach nadzwyczajnych.

Temat nr 1. Bezpieczna nauka w bezpiecznym państwie.

- czas realizacji – 1 jednostka dydaktyczna (1x45')
- miejsce realizacji – pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna, która winna spełniać co najmniej minimalne wymogi określone w Podstawie programowej oraz alternatywnie, w miarę możliwości, uzgodnioną przez nauczyciela bazę dydaktyczną podmiotów zewnętrznych np. Centrum Zarządzania Kryzysowego (powiatowe, miejskie, wojewódzkie).

Stosownie do przyjętej koncepcji zajęć i miejsca ich prowadzenia można zastosować następujące metody: wykład informacyjny, prelekcję, dyskusję dydaktyczną, np. burzę mózgow, symulacyjne, programowane – z użyciem komputera.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- podstawowe pojęcia związane z bezpieczeństwem państwa,
- geopolityczne uwarunkowania bezpieczeństwa Polski.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- migracja ludności a bezpieczeństwo państwa.

Uzasadnienie:

- współczesny świat stanął przed problemem migracji ludności, która wpływa na jego bezpieczeństwo.

Treści nauczania: systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- pojęcie bezpieczeństwa i jego aspekty.

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponadpodstawowy)) – uczeń potrafi:

- (P) wymienić i scharakteryzować podstawowe pojęcia związane z bezpieczeństwem państwa, omówić istotę problemu bezpieczeństwa;
- (P) wymienić składniki bezpieczeństwa państwa;
- (P) przedstawić geopolityczne uwarunkowania bezpieczeństwa, wynikające z położenia Polski.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową – uczeń potrafi:

- (PP) omówić wpływ migracji ludności na bezpieczeństwo.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) wyjaśnić co rozumie pod pojęciem bezpieczeństwa.

W czasie zajęć lekcyjnych nauczyciel powinien utrzymywać kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł.

W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym, opisane w dalszej części programu.

Temat nr 2. Współczesny świat a bezpieczeństwo Polski.

- czas realizacji – 1 jednostka dydaktyczna (1x45')
- miejsce realizacji – pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna, która winna spełniać co najmniej minimalne wymagania określone w Podstawie programowej oraz alternatywnie, w miarę możliwości, uzgodniona przez nauczyciela baza dydaktyczna podmiotów zewnętrznych, np. jednostek organizacyjnych Obrony Cywilnej Kraju.

Zastosowane mogą być takie metody nauczania, jak: wykład informacyjny, dyskusja po wykładzie, prelekcja, dyskusja dydaktyczna np. burza mózgów, z użyciem komputera.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- organizacje międzynarodowe i ich rola w zapewnieniu bezpieczeństwa Polski.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- młodzieżowe organizacje międzynarodowe i ich rola w zapewnieniu bezpieczeństwa, np. Skauting (ang. Scouting).

Uzasadnienie – organizacje młodzieżowe poprzez prowadzoną działalność programową, w tym edukacyjną, wywierają znaczny wpływ na postawy młodzieży, w tym pro obronne.

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- podstawowe pojęcia związane z bezpieczeństwem państwa.

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponadpodstawowy)) – uczeń potrafi:

- (P) omówić rolę organizacji międzynarodowych w zapewnieniu bezpieczeństwa Polski.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową – uczeń potrafi:

- (PP) wskazać przykłady młodzieżowych organizacji międzynarodowych i ich rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) wymienić i scharakteryzować podstawowe pojęcia związane z bezpieczeństwem państwa, omówić istotę problemu bezpieczeństwa; wymienić składniki bezpieczeństwa państwa.

W procesie dydaktycznym należy utrzymywać kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł.

W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym, opisane w dalszej części programu.

IV. DZIAŁ II. DZIAŁANIA W SYTUACJACH NADZWYCZAJNYCH ZAGROZEŃ (KATASTROF I WYPADKÓW MASOWYCH)

Proponowana ilość jednostek dydaktycznych – 6 jednostek dydaktycznych (6x45')
Korelacja międzyprzedmiotowa – treści nauczania w Dziale II należy skorelować z treściami nauczania przedmiotu:

- „Wychowanie do życia w rodzinie” – w zakresie zagadnień dotyczących ogólnie pojętego bezpieczeństwa rodziny, radzenia sobie w sytuacji konfliktu, presji grupy, stresu.

Proponowane treści nauczania.

Treści nauczania w tym dziale powinny zmierzać do opanowania przez uczniów zasad działania ratowniczego w przypadku zagrożeń nadzwyczajnych (wypadki masowe, katastrofy) oraz wdrażać określone nawyki postępowania stosownie do wieku i możliwości psychofizycznych. Uczniowie powinni uzyskać wiedzę i umiejętności w zakresie rozpoznawania zagrożeń oraz działania, samodzielnego i w zespole, w sytuacjach potencjalnych zagrożeń, typowych dla uczniów w różnych sytuacjach życiowych, np. w szkole, w drodze do i ze szkoły, miejscach pobytu po lekcjach – w tym zbiorowych. Nabyte umiejętności o charakterze interdyscyplinarnym są cenne zarówno dla etapu szkolnego, jak i dla przyszłych potrzeb na rynku pracy. Treści nauczania mogą być poszerzane o treści wykraczające poza podstawę programową, stosownie do zmiennych w czasie zagrożeń wynikających z otaczającej rzeczywistości. W wyniku realizacji treści nauczania, w układzie przyczynowo skutkowym – poczynając od umiejętności identyfikowania zagrożenia, do umiejętności działania w czasie zagrożenia, należy dążyć do wyrabiania u uczniów odpowiednich nawyków mających istotne znaczenie w wykorzystywaniu przez nich zdobytych umiejętności w warunkach realnego zagrożenia.

W procesie kształcenia, a szczególnie przy nauczaniu praktycznym, należy uwzględniać możliwości psychofizyczne uczniów, dążąc do tego, aby uczniowie o specjalnych potrzebach edukacyjnych nabyli podstawową zdolność do, w miarę samodzielnego, funkcjonowania w sytuacji nadzwyczajnych zagrożeń.

Temat nr 3. Nadzwyczajne zagrożenia – co nam grozi we współczesnym świecie.

- czas realizacji – 1 jednostka dydaktyczna (1x45')
- miejsce realizacji – pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna, która winna spełniać co najmniej minimalne wymagania określone w Podstawie programowej oraz alternatywnie, w miarę możliwości, uzgodniona przez nauczyciela baza

dydaktyczna podmiotów zewnętrznych, np. Centrum Zarządzania Kryzysowego (powiatowe, miejskie, wojewódzkie).

Stosownie do przyjętej koncepcji zajęć i miejsca ich prowadzenia można zastosować następujące metody: wykład informacyjny, prelekcję, dyskusję dydaktyczną, symulacyjne, sytuacyjne, programowane – z użyciem komputera.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- przykłady nadzwyczajnych zagrożeń (pochodzenia naturalnego i wywołane przez człowieka);
- przykłady zagrożeń środowiskowych.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- (PP) zagrożenia wtórne będące następstwem zagrożeń pochodzenia naturalnego. Uzasadnienie – zagrożenia wtórne, np. z powodu naruszeń konstrukcji budynku szkoły na skutek huraganowego wiatru, są często znaczącym zagrożeniem dla osób w nich przebywających.

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- organizacje międzynarodowe i ich rola w zapewnieniu bezpieczeństwa Polski.

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponadpodstawowy)) – uczeń potrafi:

- (P) wymienić przykłady nadzwyczajnych zagrożeń (pochodzenia naturalnego i wywołane przez człowieka);
- (P) wymienić przykłady zagrożeń środowiskowych, w tym: pożar, wypadek komunikacyjny, zagrożenie powodzią, intensywne śnieżyce, uwolnienie niebezpiecznych środków chemicznych, zdarzenie terrorystyczne.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową – uczeń potrafi:

- (PP) omówić zagrożenia wtórne będące następstwem zagrożeń pochodzenia naturalnego.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) omówić rolę organizacji międzynarodowych w zapewnieniu bezpieczeństwa Polski.

Należy dążyć do utrwalania kompetencji kluczowych i interdyscyplinarnych, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie,

umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł, komunikacyjne: umiejętności uważnego słuchania.

W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym, opisane w dalszej części programu.

Temat nr 4. Ostrzeganie i alarmowanie – rozpoznawanie rodzaju sygnału alarmowego.

- czas realizacji – 1 jednostka dydaktyczna (1x45')
 - miejsce realizacji: pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna, która winna spełniać co najmniej minimalne wymogi określone w Podstawie programowej; alternatywnie, podobnie jak przy poprzednim temacie, w zależności od możliwości lokalnych, miejscem prowadzenia zajęć mogą być uzgodnione pomieszczenia lokalnych służb ratunkowych, takich jak Państwowa lub Ochotnicza Straż Pożarna, Państwowe Pogotowie Ratunkowe, Centrum Zarządzania Kryzysowego itp.
- Zastosowane mogą być takie metody nauczania, jak: pogadanka, prelekcja, sytuacyjna, gry dydaktyczne decyzyjne, pokaz.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- zasady ostrzegania ludności o zagrożeniach;
- rozróżnianie sygnałów alarmowych i środków alarmowych.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- alarmowanie lokalne i sposób przekazania sygnałów alarmowych.

Uzasadnienie – oprócz znajomości sygnałów alarmowych powszechnego alarmowania uczniowie powinni znać sygnały zagrożenia i sposób ich przekazania w obiekcie szkolnym.

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- przykłady nadzwyczajnych zagrożeń (pochodzenia naturalnego i wywołane przez człowieka).

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponadpodstawowy)) – uczeń potrafi:

- (P) wymienić zasady ostrzegania ludności o zagrożeniach;
- (P) rozróżnić poszczególne sygnały alarmowe i środki.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową – uczeń potrafi:

- (PP) omówić zasady alarmowania lokalnego i sposób przekazania sygnałów alarmowych.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) wymienić przykłady nadzwyczajnych zagrożeń (pochodzenia naturalnego i wywołane przez człowieka).

W czasie zajęć należy utrzymywać kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł, komunikacyjne: umiejętności uważnego słuchania, pracy zespołowej, zachowań asertywnych.

W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym, opisane w dalszej części programu.

Temat nr 5. Alarm o zagrożeniu – co mam zrobić?

- czas realizacji – 2 razy po 1 jednostce dydaktycznej (2x45'), w tym 1 godzina zajęcia praktyczne
- miejsce realizacji: pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna, która winna spełniać co najmniej minimalne wymogi określone w Podstawie programowej; alternatywnie, w zależności od możliwości lokalnych, miejscem prowadzenia zajęć mogą być uzgodnione pomieszczenia lokalnych służb ratunkowych, takich jak Państwowa lub Ochotnicza Straż Pożarna, Państwowe Pogotowie Ratunkowe, Centrum Zarządzania Kryzysowego itp. Prowadzenie zajęć poza szkołą rozwija zainteresowania uczniów, co może w przyszłości zachęcić ich do pracy w zawodach związanych z ratownictwem. Daje też okazję do propagowania pozytywnych wzorców osobowych.

Zastosowane mogą być takie metody nauczania, jak: pogadanka, prelekcja, sytuacyjna, gry dydaktyczne, decyzyjne, pokaz.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- zasady właściwego zachowania się w razie uruchomienia sygnałów alarmowych;
- obowiązki ludności w sytuacjach wymagających ewakuacji.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- praktyczna ewakuacja z rejonu zagrożonego do stałego wyznaczonego rejonu lub doraźnego miejsca ewakuacji z tytułu zagrożenia incydentem terrorystycznym.

Uzasadnienie – umiejętność ewakuacji na wypadek zagrożenia w szkole jest zazwyczaj spowodowana do ewakuacji związanej z pożarem. Zagrożenie zamachem terrorystycznym na obiekt szkolny staje się coraz bardziej realnym zagrożeniem. Przebieg ewakuacji w przypadku incydentu terrorystycznego przebiega według częściowo odmiennych zasad niż ewakuacji z przyczyn pożaru.

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- rozróżnianie sygnałów alarmowych i środków alarmowych.

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponad podstawowy)) – uczeń potrafi:

- (P) omówić zasady właściwego zachowania się w razie uruchomienia sygnałów alarmowych;
- (PP) przedstawić obowiązki ludności w sytuacjach wymagających ewakuacji.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową – uczeń potrafi:

- (PP) praktycznie realizować zasady ewakuacji z rejonu zagrożonego do stałego wyznaczonego rejonu lub doraźnego miejsca ewakuacji z tytułu zagrożenia incydem terrorystycznym.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) rozróżnić poszczególne sygnały alarmowe i środki.

Należy utrzymywać kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł, komunikacyjne: umiejętności uważnego słuchania, pracy zespołowej, zachowań asertywnych.

W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym, opisane w dalszej części programu.

W czasie praktycznej ewakuacji należy zwrócić szczególną uwagę na pomoc osobom niepełnosprawnym przez inne osoby, w tym asystentów osoby niepełnosprawnej, jeżeli takie są wyznaczone.

Temat nr 6. Wspecjalizowane służby państwowe moim sprzymierzeńcem w czasie zagrożenia.

- czas realizacji – 1 jednostka dydaktyczna (1x45')

- miejsce realizacji: pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna, alternatywnie – w zależności od możliwości, miejscem prowadzenia zajęć mogą być uzgodnione pomieszczenia służb ratunkowych takich jak Państwowa lub Ochotnicza Straż Pożarna, Państwowe Pogotowie Ratunkowe, Centrum Zarządzania Kryzysowego itp.

Prowadzenie zajęć poza szkołą będzie sprzyjało rozwojowi zainteresowań uczniów, zachęcać ich do współpracy, a w przyszłości pracy w zawodach związanych z ratownictwem. Pozwala na propagowanie pozytywnych wzorców osobowych.

Proponowane teoretyczne metody nauczania:

Zastosowane mogą być takie metody nauczania, jak: wykład informacyjny, dyskusja po wykładzie, prelekcja, pogadanka, pokaz, programowanie – z użyciem komputera.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- rola różnych służb i innych podmiotów oraz znaczenie bezwzględnego stosowania się do ich zaleceń.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- rola Straży Granicznej wynikająca z geograficznego położenia Polski i jej członkostwa w Unii Europejskiej.

Uzasadnienie – położenie geograficzne Polski i jej członkostwo w UE nakłada szczególne zadania dla Straży Granicznej w zakresie ochrony granic UE.

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- zasady właściwego zachowania się w razie uruchomienia sygnałów alarmowych.

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponadpodstawowy)) – uczeń potrafi:

- (P) omówić rolę różnych służb i innych podmiotów, uzasadnić znaczenie bezwzględnego stosowania się do ich zaleceń.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową – uczeń potrafi:

- (PP) omówić rolę Straży Granicznej wynikającą z geograficznego położenia Polski i jej członkostwa w Unii Europejskiej.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) omówić zasady właściwego zachowania się w razie uruchomienia sygnałów alarmowych.

W czasie zajęć należy utrzymywać kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł, komunikacyjne: umiejętności uważnego słuchania. W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym, opisane w dalszej części programu.

Temat nr 7. Zasady postępowania w sytuacji zagrożeń nadzwyczajnych.

- czas realizacji – 1 jednostka dydaktyczna (1x45')
- miejsce realizacji:
 - pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna,
 - w zależności od możliwości lokalnych miejscem prowadzenia zajęć mogą być uzgodnione pomieszczenia lokalnych służb ratunkowych takich jak Państwowa lub Ochotnicza Straż Pożarna, Państwowe Pogotowie Ratunkowe, Centrum Zarządzania Kryzysowego itp.

Prowadzenie zajęć poza szkołą będzie sprzyjało rozwojowi zainteresowań uczniów, co może w przyszłości zachęcić ich do współpracy lub pracy w zawodach związanych z ratownictwem. Daje też okazję do propagowania pozytywnych wzorców osobowych.

Zastosowane mogą być takie metody nauczania, jak: pogadanka, prelekcja, sytuacyjna, gry dydaktyczne, decyzyjne, pokaz.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- zasady postępowania w razie: pożaru, wypadku komunikacyjnego, zagrożenia powodzią, intensywnej śnieżycy, uwolnienia niebezpiecznych środków chemicznych, zdarzenia terrorystycznego.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- algorytmy postępowania w sytuacji zagrożenia w szkole, np. z tytułu zagrożenia pożarowego, bombowego, napadu itp.

Uzasadnienie – postępowanie w przypadku zagrożeń nadzwyczajnych w czasie nauki uczniów winno przebiegać według ściśle określonych, jasnych reguł zawartych w algorytmach przyjętych w szkole.

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- zasady właściwego zachowania się w razie uruchomienia sygnałów alarmowych;

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponadpodstawowy)) – uczeń potrafi:

- (P) wymienić przykłady zagrożeń środowiskowych oraz omówić zasady postępowania w razie: pożaru, wypadku komunikacyjnego, zagrożenia powodzią, intensywnej śnieżycy, uwolnienia niebezpiecznych środków chemicznych, zdarzenia terrorystycznego.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową – uczeń potrafi:

- (PP) omówić algorytmy postępowania w sytuacji zagrożenia w szkole, np. z tytułu zagrożenia bombowego – ewakuacja.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) omówić zasady właściwego zachowania się w razie uruchomienia sygnałów alarmowych.

W czasie zajęć należy utrzymywać kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł, komunikacyjne: umiejętności uważnego słuchania, pracy zespołowej, zachowań asertywnych. W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym opisane w dalszej części programu.

V. DZIAŁ III. PODSTAWY PIERWSZEJ POMOCY

Proponowana ilość jednostek dydaktycznych – 19 jednostek dydaktycznych (19x45')

Korelacja międzyprzedmiotowa – treści nauczania w Dziale III należy skorelować z treściami nauczania przedmiotu:

- „Wychowanie fizyczne” – w zakresie zagadnień dotyczących edukacji zdrowotnej,
- „Biologia” – w zakresie zagadnień dotyczących uwarunkowań zdrowia człowieka,
- „Wychowanie do życia w rodzinie” – w zakresie zagadnień dotyczących rozwoju psychofizycznego człowieka, radzenia sobie w sytuacji konfliktu, presji grupy, stresu.

Proponowane treści nauczania.

Zgodnie z Podstawą programową w zajęciach dotyczących udzielania pierwszej pomocy, należy zwrócić szczególną uwagę na wykształcenie umiejętności praktycznych, szczególnie rozpoznawania niebezpieczeństw i właściwego reagowania na nie. Podstawa podkreśla, że istotne jest też kształtowanie poczucia odpowiedzialności za jakość udzielonej pierwszej pomocy. Uczeń, który zaczyna realizację zajęć z zakresu pierwszej pomocy, powinien być należycie przygotowany już w klasach młodszych do reagowania na nagły wypadek. Intensywność zajęć praktycznych powinna uwzględniać ograniczenia fizyczne wynikające z wieku uczniów oraz predyspozycje fizyczne i psychiczne uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Zajęcia praktyczne powinny być realizowane w grupach osobowych do 15 osób.

W celu realizacji zajęć praktycznych należy dokonać podziału uczniów na grupy szkoleniowe, tak aby największą ilość czasu można było poświęcić na czynności praktyczne.

Jako formę organizacyjną zajęć praktycznych proponuje się układ blokowy, opisany w dalszej części programu.

Temat nr 8. Pierwsza pomoc – jak bezpiecznie pomóc poszkodowanemu.

- czas realizacji – 1 x blok po 90' – łącznie 2 jednostki dydaktyczne po 45'
- miejsce realizacji:
 - pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna, która winna umożliwiać organizację na jej terenie 3 podgrup szkoleniowych w sposób nie zakłócający się wzajemnie alternatywnie
 - w zależności od możliwości miejscem prowadzenia zajęć mogą być uzgodnione pomieszczenia lokalnych służb ratunkowych, takich jak Państwowa lub Ochotnicza Straż Pożarna, Państwowe Pogotowie Ratunkowe itp.

Prowadzenie zajęć poza szkołą będzie sprzyjało rozwojowi zainteresowań uczniów, co może w przyszłości zachęcić ich do współpracy lub pracy w zawodach związanych z ratownictwem. Daje też okazję do propagowania pozytywnych wzorców osobowych.

- sposób realizacji – zajęcia blokowe.

Proponowane praktyczne metody nauczania w podgrupach: pokaz z objaśnieniem, pokaz z instruktążem, ćwiczenia przedmiotowe, sytuacyjna.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- podejmowanie działań z zakresu udzielania pierwszej pomocy przez świadka zdarzenia i jego rola;
- zasady bezpiecznego postępowania w miejscu zdarzenia;
- zagrożenia w środowisku domowym, ulicznym, wodnym, w przestrzeniach podziemnych, w lasach;
- metody zapewnienia bezpieczeństwa własnego, osoby poszkodowanej i otoczenia w sytuacjach symulowanych podczas zajęć.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- aplikacje komputerowe wspomagające wiedzę o zasadach udzielania pierwszej pomocy poszkodowanemu.

Uzasadnienie – powszechny dostęp do Internetu i umiejętność wykorzystania jego zasobów przez uczniów pozwala na samodzielne zdobywanie wiedzy przez uczniów, co powinno być wykorzystane przy poszerzaniu wiedzy o pomocy i samopomocy przedmedycznej.

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- zasady postępowania w razie: pożaru, wypadku komunikacyjnego, zagrożenia powodzią, intensywnej śnieżycy, uwolnienia niebezpiecznych środków chemicznych, zdarzenia terrorystycznego.

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponadpodstawowy)) – uczeń potrafi:

- (P) podejmować działania z zakresu udzielania pierwszej pomocy przez świadka zdarzenia oraz przedstawić jego rolę;
- (P) stosować zasady bezpiecznego postępowania w miejscu zdarzenia, w tym:
 - unikać narażania własnego zdrowia,
 - ocenić własne możliwości,
 - rozpoznać potencjalne źródła zagrożenia w kontakcie z poszkodowanym,

- wskazywać sposoby zabezpieczenia się przed zakażeniem w kontakcie z krwią i płynami ustrojowymi, stosować uniwersalne środki ochrony osobistej;
- (P) podać przykłady zagrożeń w środowisku domowym, ulicznym, wodnym, w przestrzeniach podziemnych, w lasach;
- (P) przedstawić metody zapewnienia bezpieczeństwa własnego, osoby poszkodowanej i otoczenia w sytuacjach symulowanych podczas zajęć.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową – uczeń potrafi:

- (PP) wskazać i wykorzystać aplikacje komputerowe wspomagające wiedzę o zasadach udzielania pierwszej pomocy poszkodowanemu.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

(P) wymienić przykłady zagrożeń środowiskowych oraz omówić zasady postępowania w razie: pożaru, wypadku komunikacyjnego, zagrożenia powodzią, intensywnej śnieżycy, uwolnienia niebezpiecznych środków chemicznych, zdarzenia terrorystycznego.

W czasie zajęć należy utrwalać kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł, komunikacyjne: umiejętności uważnego słuchania, pracy zespołowej, zachowań asertywnych. W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym, opisane w dalszej części programu.

Temat nr 9. Wypadek – jak mogę pomóc.

- czas realizacji – 1 x blok po 90' – łącznie 2 jednostki dydaktyczne po 45'
- miejsce realizacji:
 - pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna, która winna umożliwiać organizację na jej terenie 3 podgrup szkoleniowych w sposób nie zakłócający się wzajemnie alternatywnie
 - w zależności od możliwości miejscem prowadzenia zajęć mogą być uzgodnione pomieszczenia lokalnych służb ratunkowych, takich jak Państwowa lub Ochotnicza Straż Pożarna, Państwowe Pogotowie Ratunkowe, itp.

Prowadzenie zajęć poza szkołą będzie sprzyjało rozwojowi zainteresowań uczniów, co może w przyszłości zachęcić ich do współpracy lub pracy w zawodach związanych z ratownictwem. Daje też okazję do propagowania pozytywnych wzorców osobowych.

- sposób realizacji – zajęcia blokowe.

Proponowane praktyczne metody nauczania w podgrupach: pokaz z objaśnieniem, pokaz z instruktążem, ćwiczenia przedmiotowe, sytuacyjna.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- podejmowanie działań z zakresu udzielania pierwszej pomocy przez świadka zdarzenia i jego rola;
- zasady bezpiecznego postępowania w miejscu zdarzenia;
- metody zapewnienia bezpieczeństwa własnego, osoby poszkodowanej i otoczenia w sytuacjach symulowanych podczas zajęć;
- rozpoznawanie osoby w stanie zagrożenia życia;
- zasady wzywania pomocy;
- aplikacje na telefon komórkowy wspierające udzielanie pierwszej pomocy.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- podejmowanie działań z zakresu zabezpieczenia miejsca wypadku.

Uzasadnienie – w chwili zaistnienia wypadku osoby poszkodowane mogą nie być zdolne do zabezpieczenia miejsca wypadku, tak aby nie stanowiło to zagrożenia dla innych osób, np. innych uczestników ruchu drogowego, studzienki przed możliwością wpadnięcia przez inną osobę itp. Czynność ta, przed przybyciem służb ratunkowych, powinna być dokonana przez świadka zdarzenia, którym może być uczeń.

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- metody zapewnienia bezpieczeństwa własnego, osoby poszkodowanej i otoczenia w sytuacjach symulowanych podczas zajęć.

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponadpodstawowy)) – uczeń potrafi:

- (P) podejmować działania z zakresu udzielania pierwszej pomocy przez świadka zdarzenia oraz przedstawić jego rolę;
- (P) stosować zasady bezpiecznego postępowania w miejscu zdarzenia, w tym:
 - unikać narażania własnego zdrowia,
 - ocenić własne możliwości,
 - rozpoznać potencjalne źródła zagrożenia w kontakcie z poszkodowanym,

- wskazywać sposoby zabezpieczenia się przed zakażeniem w kontakcie z krwią i płynami ustrojowymi, stosować uniwersalne środki ochrony osobistej;
- (P) przedstawić metody zapewnienia bezpieczeństwa własnego, osoby poszkodowanej i otoczenia w sytuacjach symulowanych podczas zajęć;
- (P) rozpoznać osobę w stanie zagrożenia życia:
 - wyjaśnić pojęcie „stan zagrożenia życia”,
 - wskazać przyczyny i okoliczności prowadzące do szybkiego pogorszenia stanu zdrowia lub zagrożenia życia,
 - wyjaśnić rolę układu nerwowego, układu krążenia i układu oddechowego w utrzymywaniu podstawowych funkcji życiowych;
- (P) prawidłowo wezwać pomoc:
 - wymienić nazwy służb ratunkowych i podać ich numery alarmowe,
 - wskazać, kiedy wezwać pomoc i w jaki sposób przekazać informacje o zdarzeniu;
- (PP) podać przykład aplikacji na telefon komórkowy wspierającej udzielanie pierwszej pomocy.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową – uczeń potrafi:

- (PP) podjąć działania z zakresu zabezpieczenia miejsca wypadku.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) przedstawić metody zapewnienia bezpieczeństwa własnego, osoby poszkodowanej i otoczenia w sytuacjach symulowanych podczas zajęć.

Należy utrzymywać kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł, komunikacyjne: umiejętności uważnego słuchania, pracy zespołowej, zachowań asertywnych.

W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym, opisane w dalszej części programu.

Temat nr 10. Ocena źródła zagrożenia i stanu osoby poszkodowanej.

- czas realizacji – 1 x blok po 90' – łącznie 2 jednostki dydaktyczne po 45'
- miejsce realizacji:
 - pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna, która winna umożliwiać organizację na jej terenie 3 podgrup szkoleniowych w sposób nie zakłócający się wzajemnie alternatywnie

- w zależności od możliwości miejscem prowadzenia zajęć mogą być uzgodnione pomieszczenia lokalnych służb ratunkowych, takich jak Państwowa lub Ochotnicza Straż Pożarna, Państwowe Pogotowie Ratunkowe, itp.

Prowadzenie zajęć poza szkołą będzie sprzyjało rozwojowi zainteresowań uczniów, co może w przyszłości zachęcić ich do współpracy lub pracy w zawodach związanych z ratownictwem. Daje też okazję do propagowania pozytywnych wzorców osobowych.

- sposób realizacji – zajęcia blokowe.

Proponowane praktyczne metody nauczania w podgrupach:

- pokaz z objaśnieniem,
- pokaz z instruktażem,
- ćwiczenia przedmiotowe,
- sytuacyjne.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- rozpoznać osoby w stanie zagrożenia życia;
- postępowanie z osobą nieprzytomną;
- systematyczna ocena oddychania u osoby nieprzytomnej.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- ocena stanu zagrożenia życia małego dziecka.

Uzasadnienie – uczniowie, z racji swojego wieku, zarówno na gruncie swojej rodziny, jak i w środowisku młodzieżowym mają częstą styczność z małymi dziećmi, u których sposób udzielania pierwszej pomocy różni się, w szeregu aspektach, z zasadami udzielania takiej pomocy dorosłym.

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- zasady wzywania pomocy.

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponadpodstawowy)) – uczeń potrafi:

- (P) rozpoznać osobę w stanie zagrożenia życia:
 - wyjaśnić pojęcie „stan zagrożenia życia”,
 - wskazać przyczyny i okoliczności prowadzące do szybkiego pogorszenia stanu zdrowia lub zagrożenia życia,
 - wyjaśnić rolę układu nerwowego, układu krążenia i układu oddechowego w utrzymywaniu podstawowych funkcji życiowych;
- (P) zastosować zasady postępowania z osobą nieprzytomną:
 - wymienić objawy utraty przytomności,

- ocenić przytomność poszkodowanego,
- ocenić czynność oddychania u osoby nieprzytomnej (trzema zmysłami, przez okres do 10 sekund),
- wyjaśnić mechanizm niedrożności dróg oddechowych u osoby nieprzytomnej,
- udrożnić drogi oddechowe rękoczynem czoło–żuchwa,
- ułożyć osobę nieprzytomną w pozycji bocznej bezpiecznej,
- zapewnić osobie nieprzytomnej komfort termiczny;
- (P) systematycznie ponawiać ocenę oddychania u osoby nieprzytomnej.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową – uczeń potrafi:

- (PP) ocenić stan zagrożenia życia małego dziecka.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) prawidłowo wezwać pomoc:
 - wymienić nazwy służb ratunkowych i podać ich numery alarmowe,
 - wskazać, kiedy wezwać pomoc i w jaki sposób przekazać informacje o zdarzeniu.

W czasie zajęć należy utrwalać kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł, komunikacyjne: umiejętności uważnego słuchania, pracy zespołowej, zachowań asertywnych. W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym, opisane w dalszej części programu.

Temat nr 11. Pierwsza pomoc – sztuczne oddychanie i masaż serca.

- czas realizacji – 2 x blok po 90' – łącznie 4 jednostki dydaktyczne po 45'
- miejsce realizacji:
 - pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna, która winna umożliwiać organizację na jej terenie 3 podgrup szkoleniowych w sposób nie zakłócający się wzajemnie alternatywnie
 - w zależności od możliwości miejscem prowadzenia zajęć mogą być uzgodnione pomieszczenia lokalnych służb ratunkowych, takich jak Państwowa lub Ochotnicza Straż Pożarna, Państwowe Pogotowie Ratunkowe itp.

Prowadzenie zajęć poza szkołą będzie sprzyjało rozwojowi zainteresowań uczniów, co może w przyszłości zachęcić ich do współpracy lub pracy w zawodach związanych z ratownictwem. Daje też okazję do propagowania pozytywnych wzorców osobowych.

- sposób realizacji – zajęcia blokowe.

Proponowane metody nauczania w podgrupach: pokaz z objaśnieniem, pokaz z instruktążem, ćwiczzenia przedmiotowe.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- systematyczna ocena oddychania u osoby nieprzytomnej;
- podstawowe czynności resuscytacji krążeniowo-oddechowej.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- podstawowe czynności resuscytacji krążeniowo-oddechowej u małego dziecka.
- Uzasadnienie – treść wykraczająca poza podstawę programową jest konsekwencją wcześniej proponowanych czynności z zakresu pierwszej pomocy małemu dziecku.

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- ocena stanu osoby poszkodowanej.

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponadpodstawowy)) – uczeń potrafi:

- (P) systematycznie ponawiać ocenę oddychania u osoby nieprzytomnej;
- (P) wykonać podstawowe czynności resuscytacji krążeniowo-oddechowej:
 - wyjaśnić pojęcie „nagłe zatrzymanie krążenia”; wymienić jego oznaki,
 - wymienić warunki i czynniki zapewniające resuscytację wysokiej jakości,
 - omówić uniwersalny algorytm w nagłym zatrzymaniu krążenia,
 - wykonać na manekinie uciski klatki piersiowej i sztuczne oddychanie samodzielnie i we współpracy z drugą osobą,
 - opisać zastosowanie automatycznego defibrylatora zewnętrznego (AED) oraz wskazać na jego znaczenie dla zwiększenia skuteczności akcji resuscytacyjnej.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową – uczeń potrafi:

- (PP) wykonywać podstawowe czynności resuscytacji krążeniowo-oddechowej u małego dziecka.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) ocenić stan osoby poszkodowanej.

W czasie zajęć należy utrwalac kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, umiejętność uczenia się, komunikacyjne – zarządzania przekazem werbalnym i niewerbalnym,

zachowań asertywnych, umiejętność współpracy w grupie i podejmowania działań indywidualnych, inicjatywność, wywieranie wpływu, nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania. W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym, opisane w dalszej części programu.

Temat nr 12. Zadławienie – pierwsza pomoc.

- czas realizacji – 1 x blok po 90' – łącznie 2 jednostki dydaktyczne po 45'
- miejsce realizacji:
 - pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna, która winna umożliwiać organizację na jej terenie 3 podgrup szkoleniowych w sposób nie zakłócający się wzajemnie alternatywnie
 - w zależności od możliwości miejscem prowadzenia zajęć mogą być uzgodnione pomieszczenia lokalnych służb ratunkowych, takich jak Państwowa lub Ochotnicza Straż Pożarna, Państwowe Pogotowie Ratunkowe, itp.

Prowadzenie zajęć poza szkołą będzie sprzyjało rozwojowi zainteresowań uczniów, co może w przyszłości zachęcić ich do współpracy lub pracy w zawodach związanych z ratownictwem. Daje też okazję do propagowania pozytywnych wzorców osobowych.

- sposób realizacji – zajęcia blokowe.

Proponowane praktyczne metody nauczania w podgrupach: pokaz z objaśnieniem, pokaz z instruktążem, ćwiczenia przedmiotowe, sytuacyjna.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- czynności pierwszej pomocy w zadławieniu.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- czynności pierwszej pomocy przy zakrztuszeniu.

Uzasadnienie – zakrztuszenie jest zagrożeniem mającym inną przyczynę niż zadławienie, stąd też sposób udzielania pomocy jest odmienny, np. nie wymaga usunięcia ciała obcego z jamy ustnej. Uczniowie są grupą osobową, która dość często ma do czynienia z małymi dziećmi (rodzeństwo, place zabaw), gdzie zakrztuszenie może być dość częstym przypadkiem.

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- podstawowe czynności resuscytacji krążeniowo-oddechowej.

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej – uczeń potrafi:

- (P) wykonać podstawowe czynności pierwszej pomocy w zadławieniu:
 - wyjaśnić pojęcie i mechanizm zadławienia,
 - omówić schemat postępowania w przypadku zadławienia,
 - wykonać na manekinie rękoczynny ratunkowe w przypadku zadławienia,
 - wymienić przykłady działań zapobiegających zadławieniu u małych dzieci.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponadpodstawowy)) – uczeń potrafi:

- (PP) udzielić pierwszej pomocy przy zakrztuszeniu.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) wykonać podstawowe czynności resuscytacji krążeniowo-oddechowej.

W czasie zajęć należy utrzymywać kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, umiejętność uczenia się, komunikacyjne – zarządzania przekazem werbalnym i niewerbalnym, zachowań asertywnych, umiejętność współpracy w grupie i podejmowania działań indywidualnych, inicjatywność, wywieranie wpływu, nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania. W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym opisane w dalszej części programu.

Temat nr 13. Apteczka pierwszej pomocy – wyposażenie i zasady wykorzystania.

- czas realizacji – 1 jednostka dydaktyczna (1x45')
- miejsce realizacji – pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna.
- Proponowane teoretyczne metody nauczania, w tym:
 - - podające, np. prelekcja, oraz szczególnie:
 - - problemowe – aktywizujące, np. burza mózgów,
 - - programowane – z użyciem komputera.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- apteczka pierwszej pomocy, przedmioty, jakie powinny znaleźć się w apteczce domowej, samochodowej, przygotowanej na wyprawę turystyczną.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- torby sanitarne i medyczne – wyposażenie.

Uzasadnienie – uczniowie, uczestnicząc w różnego rodzaju obozach, imprezach sportowych itp. mogą się spotkać z sytuacją, że zamiast apteczki będą mieli dostęp do torby sanitarnej lub medycznej.

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- zagrożenia w środowisku domowym, ulicznym, wodnym, w przestrzeniach podziemnych, w lasach.

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponadpodstawowy)) – uczeń potrafi:

- (P) omówić wyposażenie apteczki pierwszej pomocy: wymienić przedmioty, jakie powinny znaleźć się w apteczce domowej, samochodowej, przygotowanej na wyprawę turystyczną.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową – uczeń potrafi:

- (PP) omówić wyposażenie torby sanitarnej i medycznej.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) podać przykłady zagrożeń w środowisku domowym, ulicznym, wodnym, w przestrzeniach podziemnych, w lasach.

W czasie zajęć należy utrwalać kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, umiejętność uczenia się, komunikacyjne – zarządzania przekazem werbalnym i niewerbalnym, inicjatywność, nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania.

W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym, opisane w dalszej części programu.

Temat nr 14. Urazy kończyn – pierwsza pomoc.

- czas realizacji – 2 x blok po 90' – łącznie 4 jednostki dydaktyczne po 45'
- miejsce realizacji:
 - pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna, która winna umożliwiać organizację na jej terenie 4 podgrup szkoleniowych w sposób nie zakłócający się wzajemnie alternatywnie
 - w zależności od możliwości miejscem prowadzenia zajęć mogą być uzgodnione pomieszczenia lokalnych służb ratunkowych, takich jak Państwowa lub Ochotnicza Straż Pożarna, Państwowe Pogotowie Ratunkowe, itp.

Prowadzenie zajęć poza szkołą będzie sprzyjało rozwojowi zainteresowań uczniów, co może w przyszłości zachęcić ich do współpracy lub pracy w zawodach związanych z ratownictwem. Daje też okazję do propagowania pozytywnych wzorców osobowych.

- sposób realizacji – zajęcia blokowe.

Proponowane praktyczne metody nauczania w podgrupach: pokaz z objaśnieniem, pokaz z instruktażem, ćwiczenia przedmiotowe.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- zasady pierwszej pomocy w urazach kończyn.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- zasady udzielania pierwszej pomocy przy urazie kręgosłupa.

Uzasadnienie – w czasie wypadków dosyć często dochodzi do urazów kręgosłupa, które mogą być istotnym zagrożeniem dla życia lub sprawności ruchowej poszkodowanych.

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- podstawowe czynności resuscytacji krążeniowo-oddechowej.

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponad podstawowy)) – uczeń potrafi:

- (P) stosować zasady pierwszej pomocy w urazach kończyn:
 - wyjaśnić pojęcia: rana, krwotok,
 - wykonać opatrunek osłaniający na ranę w obrębie kończyny,
 - wyjaśnić, jak rozpoznać krwotok zewnętrzny,
 - wykonać opatrunek uciskowy,
 - bezpiecznie zdejmować rękawiczki ochronne,
 - wyjaśnić pojęcie: złamanie,
 - stosować zasady unieruchamiania doraźnego kości i stawów,
 - wymienić przykłady zapobiegania urazom w sporcie, w domu, w pracy.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową – uczeń potrafi:

- (PP) udzielić pierwszej pomocy przy urazie kręgosłupa.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) wykonać podstawowe czynności resuscytacji krążeniowo-oddechowej.

W czasie zajęć należy utrzymywać kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, umiejętność uczenia się, komunikacyjne – zarządzania przekazem werbalnym i niewerbalnym, zachowań asertywnych, umiejętność współpracy w grupie i podejmowania działań indywidualnych, inicjatywność, wywieranie wpływu, nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania. W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym, opisane w dalszej części programu.

Temat nr 15. Oparzenia – pierwsza pomoc.

- czas realizacji – 1 x blok po 90' – łącznie 2 jednostki dydaktyczne po 45'
- miejsce realizacji:
 - pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna, która winna umożliwiać organizację na jej terenie 3 podgrup szkoleniowych w sposób nie zakłócający się wzajemnie alternatywnie
 - w zależności od możliwości miejscem prowadzenia zajęć mogą być uzgodnione pomieszczenia lokalnych służb ratunkowych, takich jak Państwowa lub Ochotnicza Straż Pożarna, Państwowe Pogotowie Ratunkowe, itp.
- sposób realizacji – zajęcia blokowe.

Proponowane praktyczne metody nauczania w podgrupach: pokaz z objaśnieniem, pokaz z instruktążem, ćwiczenia przedmiotowe.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- udzielanie pierwszej pomocy w oparzeniach.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- pierwsza pomoc przy oparzeniach słonecznych.

Uzasadnienie – młodzież często może przebywać w sytuacji, w której istnieje zagrożenie przegrzania organizmu i oparzeń słonecznych.

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- zasady pierwszej pomocy w urazach kończyn.

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej – uczeń potrafi:

- (P) udzielać pierwszej pomocy w oparzeniach:
 - wyjaśnić pojęcie „oparzenie”,
 - omówić zasady postępowania w przypadku oparzenia termicznego,
 - zademonstrować metodę chłodzenia w przypadku oparzenia kończyny,

- (P) wymienić przykłady zapobiegania oparzeniom, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska domowego i małych dzieci.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponadpodstawowy)) – uczeń potrafi:

- (PP) udzielić pierwszej pomocy przy oparzeniach słonecznych.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) stosować zasady pierwszej pomocy w urazach kończyn.

Należy utrwalać kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, umiejętność uczenia się, komunikacyjne – zarządzania przekazem werbalnym i niewerbalnym, zachowań asertywnych, umiejętność współpracy w grupie i podejmowania działań indywidualnych, inicjatywność, wywieranie wpływu, nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania.

W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym, opisane w dalszej części programu.

VI. DZIAŁ IV. EDUKACJA ZDROWOTNA. ZDROWIE W WYMIARZE INDYWIDUALNYM ORAZ ZBIOROWYM

Proponowana ilość jednostek dydaktycznych – 5 jednostek dydaktycznych (5x45')
Korelacja międzyprzedmiotowa – treści nauczania w Dziale IV należy skorelować z treściami nauczania przedmiotu:

- „Wychowanie fizyczne” – w zakresie zagadnień dotyczących edukacji zdrowotnej,
- „Biologia” – w zakresie zagadnień dotyczących uwarunkowań zdrowia człowieka,
- „Wychowanie do życia w rodzinie” – w zakresie zagadnień dotyczących rozwoju psychofizycznego człowieka, troski o zdrowie, w tym o właściwe odżywianie.

Proponowane treści nauczania.

Temat nr 16. Jak być zdrowym – zachowania prozdrowotne.

- czas realizacji – jedna jednostka organizacyjna (1x45')
- miejsce realizacji – pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna.

Przykładowe metody nauczania: wykład, dyskusja, pogadanka, prelekcja, aktywizujące, np. „burza mózgów”, programowane – z użyciem komputera.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- zależności między zdrowiem fizycznym, psychicznym, emocjonalnym, a społecznym;
- zachowania, które sprzyjają zdrowiu (prozdrowotne) oraz zagrażają zdrowiu, ze szczególnym wskazaniem tych, które szczególnie często występują wśród nastolatków;
- krótkoterminowe i długoterminowe konsekwencje zachowań sprzyjających (prozdrowotnych) i zagrażających zdrowiu.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- wpływ środowiska rówieśniczego na zachowania prozdrowotne.

Uzasadnienie – młodzież, budując swoje relacje z otoczeniem, często tworzy własne wzorce osobowe spośród swoich rówieśników. Istotnym jest aby takie osoby pozytywnie oddziaływały na innych uczniów, w tym również w zachowaniach prozdrowotnych (moda naowoce i warzywa, pełnoziarniste produkty zbożowe itp.).

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- rozróżnianie sygnałów alarmowych i środków alarmowych.

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponadpodstawowy)) – uczeń potrafi:

- (P) wyjaśnić zależności między zdrowiem fizycznym, psychicznym, emocjonalnym, a społecznym;
- (P) wymienić zachowania, które sprzyjają zdrowiu (prozdrowotne) oraz zagrażają zdrowiu oraz wskazuje te, które szczególnie często występują wśród nastolatków;
- (P) omówić krótkoterminowe i długoterminowe konsekwencje zachowań sprzyjających (prozdrowotnych) i zagrażających zdrowiu.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową – uczeń potrafi:

- (PP) ocenić wpływ środowiska rówieśniczego na zachowania prozdrowotne.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) omówić zasady właściwego zachowania się w razie uruchomienia sygnałów alarmowych.

W czasie zajęć należy utrwalać kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, umiejętność uczenia się, nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania.

W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym, opisane w dalszej części programu.

Temat nr 17. Zdrowie psychiczne – jak unikać stresu.

- czas realizacji – jedna jednostka organizacyjna (1x45')
 - miejsce realizacji – miejsce realizacji – pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna.
- Przykładowe metody nauczania: wykład, dyskusja, pogadanka, prelekcja, aktywizujące, np. „burza mózgów”, programowane – z użyciem komputera.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- wpływ stresu na zdrowie.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- jak radzić sobie ze stresem.

Uzasadnienie – środowisko młodzieżowe nie jest wolne od stresu, a umiejętność radzenia sobie ze stresem sprzyja zachowaniu zdrowia psychicznego.

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- zachowania, które sprzyjają zdrowiu (prozdrowotne) oraz zagrażają zdrowiu, ze szczególnym wskazaniem tych, które szczególnie często występują wśród nastolatków.

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej – uczeń potrafi:

- (P) wyjaśnić zależności między zdrowiem fizycznym, psychicznym, emocjonalnym, a społecznym;
- (P) wyjaśnić wpływ stresu na zdrowie.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową – uczeń potrafi:

- (PP) podać i omówić przykłady jak radzić sobie ze stresem.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) wymienić zachowania, które sprzyjają zdrowiu (prozdrowotne) oraz zagrażają zdrowiu oraz wskazuje te, które szczególnie często występują wśród nastolatków.

W czasie zajęć należy utrzymywać kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, umiejętność uczenia się, inicjatywność, nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania.

W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym, opisane w dalszej części programu.

Temat nr 18. Moje środowisko a moje zdrowie.

- czas realizacji – jedna jednostka organizacyjna (1x45')
 - miejsce realizacji – pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna,
- Przykładowe metody nauczania: wykład, dyskusja, pogadanka, prelekcja, aktywizujące, np. „burza mózgów”, programowane – z użyciem komputera.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- czynniki środowiskowe i społeczne (korzystne i szkodliwe), na które człowiek może mieć wpływ i takie, na które nie może;
- krótkoterminowe i długoterminowe konsekwencje zachowań sprzyjających (prozdrowotnych) i zagrażających zdrowiu;

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- urządzenia audiowizualne i komputery a nasze zdrowie.

Uzasadnienie – urządzenia audiowizualne i komputery w coraz większym stopniu towarzyszą naszemu codziennemu życiu często prowadząc do uzależnień, które mają niekorzystny wpływ na nasze zdrowie.

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- wpływ stresu na zdrowie.

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponadpodstawowy)) – uczeń potrafi:

- (P) odróżnić czynniki środowiskowe i społeczne (korzystne i szkodliwe), na które człowiek może mieć wpływ, od takich, na które nie może;
- (P) omówić krótkoterminowe i długoterminowe konsekwencje zachowań sprzyjających (prozdrowotnych) i zagrażających zdrowiu.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową – uczeń potrafi:

- (PP) wyjaśnić jak urządzenia audiowizualne i komputery wpływają na nasze zdrowie.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) wyjaśnić wpływ stresu na zdrowie.

W czasie zajęć należy utrzymywać kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, umiejętność uczenia się, inicjatywność, nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania.

W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym, opisane w dalszej części programu.

Temat nr 19. Moje zdrowie w moich rękach.

- czas realizacji – jedna jednostka organizacyjna (1x45')
- miejsce realizacji – pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna.

Proponowany wachlarz metod nauczania: wykład problemowy, dyskusja dydaktyczna, np. „okrągłego stołu”, „burza mózgów”.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- zachowania, które sprzyjają zdrowiu (prozdrowotne) oraz zagrażają zdrowiu, ze szczególnym wskazaniem tych, które szczególnie często występują wśród nastolatków;

- sposoby komunikacji interpersonalnej istotne dla zdrowia i bezpieczeństwa (odmowa, zachowania asertywne, negocjowanie);
- własne zachowania związane ze zdrowiem oraz indywidualny plan działania na rzecz własnego zdrowia.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- wiem co jem – umiejętność układania własnego jadłospisu.

Uzasadnienie – zdrowe odżywianie się to jedna z podstaw zdrowego życia, uczniowie powinni znać zasady zdrowego odżywiania i wiedzieć jak je stosować.

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- (P) wyjaśnić zależności między zdrowiem fizycznym, psychicznym, emocjonalnym, a społecznym.

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponadpodstawowy)) – uczeń potrafi:

- (P) wymienić zachowania, które sprzyjają zdrowiu (prozdrowotne) oraz zagrażają zdrowiu oraz wskazuje te, które szczególnie często występują wśród nastolatków;
- (PP) dobrać i zademonstrować umiejętności komunikacji interpersonalnej istotne dla zdrowia i bezpieczeństwa (odmowa, zachowania asertywne, negocjowanie);
- (P) ocenić własne zachowania związane ze zdrowiem, ustalić indywidualny plan działania na rzecz własnego zdrowia.

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową – uczeń potrafi:

- (PP) omówić swój zdrowy sposób odżywiania biorąc pod uwagę potrzeby energetyczne i stan zdrowia.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) wyjaśnić zależności między zdrowiem fizycznym, psychicznym, emocjonalnym, a społecznym.

W czasie lekcji należy utrzymywać kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, umiejętność uczenia się, inicjatywność, nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania.

W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym, opisane w dalszej części programu.

Temat nr 20. Moi sprzymierzeńcy w ochronie zdrowia i środowiska.

- czas realizacji – jedna jednostka organizacyjna (1x45')
- miejsce realizacji – pracownia przedmiotowa lub sala lekcyjna.

Przykładowe metody nauczania: wykład, dyskusja, pogadanka, prelekcja, aktywizujące, np. „burza mózgów”, programowane – z użyciem komputera.

Treści nauczania wynikające z Podstawy programowej:

- źródła informacji o zdrowiu, chorobach, świadczeniach i usługach zdrowotnych;
- działania ucznia na rzecz tworzenia warunków środowiskowych i społecznych, które są korzystne dla zdrowia (ochrona środowiska przyrodniczego, wsparcie społeczne, komunikacja interpersonalna, współpraca osób, instytucji i organizacji na rzecz zdrowia itp.).

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

- organizacje młodzieżowe i ich rola w ochronie środowiska.

Uzasadnienie – jednym z zadań realizowanych przez organizacje młodzieżowe jest edukacja młodzieży na rzecz ochrony środowiska.

Treści nauczania systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji:

- zachowania, które sprzyjają zdrowiu (prozdrowotne) oraz zagrażają zdrowiu, ze szczególnym wskazaniem tych, które szczególnie często występują wśród nastolatków.

Cele szczegółowe wynikające z Podstawy programowej ((P) – cel podstawowy, (PP) – cel ponadpodstawowy)) – uczeń potrafi:

(PP) wymienić rzetelne źródła informacji o zdrowiu, chorobach, świadczeniach i usługach zdrowotnych;

- (P) ustalić, co sam może zrobić, aby tworzyć warunki środowiskowe i społeczne, które są korzystne dla zdrowia (ochrona środowiska przyrodniczego, wsparcie społeczne, komunikacja interpersonalna, współpraca osób, instytucji i organizacji na rzecz zdrowia itp.).

Cele szczegółowe wykraczające poza podstawę programową – uczeń potrafi:

- (PP) wskazać organizacje młodzieżowe i ich rolę w kształtowaniu postaw prozdrowotnych i pro środowiskowych młodzieży.

Cele szczegółowe systematycznie utrwalane z zakresu edukacji wczesnoszkolnej i II etapu edukacji – uczeń potrafi:

- (P) wymienić zachowania, które sprzyjają zdrowiu (prozdrowotne) oraz zagrażają zdrowiu oraz wskazuje te, które szczególnie często występują wśród nastolatków.

W czasie zajęć należy utrzymywać kompetencje kluczowe i interdyscyplinarne, a w szczególności: porozumiewanie się w języku ojczystym, umiejętność uczenia się, inicjatywność, nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania.

W procesie nauczania – uczenia się nauczyciel winien stosować zindywidualizowane formy pracy uczniów w zakresie edukacji włączającej oraz pracy z uczniem zdolnym, opisane w dalszej części programu.

VII. KORELACJA MIĘDZYPRZEDMIOTOWA

Analiza treści i celów nauczania zawartych w Podstawie programowej wskazują na zasadność korelacji treści nauczania niniejszego przedmiotu z treściami nauczania takich przedmiotów jak:

- „Wiedza o społeczeństwie” – w zakresie zagadnień dotyczących państwowości, zagadnień prawnych i udziału obywateli w życiu publicznym – społeczeństwo obywatelskie,
- „Historia”- w zakresie zagadnień dotyczących uwarunkowań społeczno-politycznych po II wojnie światowej,
- „Wychowanie fizyczne” – w zakresie zagadnień dotyczących edukacji zdrowotnej,
- „Biologia” – w zakresie zagadnień dotyczących uwarunkowań zdrowia człowieka,
- „Wychowanie do życia w rodzinie” – w zakresie zagadnień dotyczących rozwoju psychofizycznego człowieka, stosunków rodzinnych, w tym ogólnie pojętego bezpieczeństwa rodziny, troski o zdrowie, w tym o właściwe odżywianie, radzenia sobie w sytuacji konfliktu, presji grupy, stresu.

Z analizy Podstawy programowej wynika, że część treści będzie realizowana równolegle, a część w poprzednich latach nauki. Treści nauczania zawarte w programach tych przedmiotów są podbudową do dalszego, kierunkowego pogłębiania wiedzy, zgodnie z przyjętymi zasadami konstruktywizmu. Wskazane są wspólne konsultacje nauczycieli w/w przedmiotów w celu przyjęcia rozwiązań organizacyjnych i treści nauczania, tak aby stanowiły podbudowę dla innych przedmiotów oraz miały pozytywny wpływ na spójną realizację treści danego obszaru przedmiotowego z treściami międzyprzedmiotowymi o pokrewnym zakresie merytorycznym. Współpraca nauczycieli wpłynie również na spójne pogłębianie i utrwalanie kompetencji kluczowych i interdyscyplinarnych. W programie, w poszczególnych działach wskazano proponowany zakres korelacji treści bezpośrednio powiązanych z tematyką danego działu.

VIII. OBUDOWA DYDAKTYCZNA

Metody nauczania – wskazówki ogólne.

Przedmiot winien być nauczany z zastosowaniem zarówno teoretycznych, jak i praktycznych metod kształcenia, a w szczególności aktywizujących metod nauczania oraz metod praktycznych, umożliwiających nabycie przez uczniów, w tym ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi, umiejętności osobistych oraz działania w grupie.

Wybór metody, czy też metod nauczania, jest jednym z zadań nauczyciela, nie może on być schematyczny, metody powinny być dobrane z zastosowaniem co najmniej kryteriów takich jak: rodzaj zajęć – teoretyczne czy praktyczne, poziomu ogólnej wiedzy uczniów i poziomu wiedzy z danego przedmiotu, struktury grupy (ilość osób z SPE), liczebności grupy, dostępnej bazy szkoleniowej, dostępnych pomocy dydaktycznych, dostępności zewnętrznych podmiotów mogących wesprzeć proces edukacji. Zgodnie z zasadami konstruktywizmu przyjętymi w programie nauczyciel powinien dobrać metody uwzględniające zdobywanie wiedzy i zdobytą wiedzę z różnych źródeł.

W dydaktyce brak jest jednolitej klasyfikacji metod nauczania, w zależności od autorów publikacji jest on różny – w programie zaproponowano przy poszczególnych lekcjach oraz w załączonych wzorcach scenariuszy przykładowe metody nauczania. Opis przykładowych metod nauczania.

WYBRANE METODY PODAJĄCE

Prezentacja jest to wystąpienie publiczne, zwykle skierowane do małych, specyficznych audytoriów. Prezenter używa sprzętu i pomocy wizualnych, by zilustrować słowa i wzmocnić tym samym informację. Prezentacja jest mniej oficjalna i zwykle zawiera czas na pytania i odpowiedzi. Prezentacja to ten rodzaj wystąpienia publicznego, na temat którego poświęca się bardzo wiele uwagi w różnego rodzaju publikacjach.

Prelekcja to wykład o treści zazwyczaj popularnonaukowej. Po wystąpieniu prelegenta zawsze w drugiej części odbywa się dyskusja nad zaprezentowanym materiałem. Podczas prelekcji materiał dydaktyczny najczęściej jest przygotowany w formie tez, a nie pełnego wystąpienia.

Wykład jest słownym przekazem określonych informacji ułożonych w pewną strukturę. Celem wykładu jest przekazanie wiedzy, która następnie jest absorbowana przez grupę.

Wykład, w swojej najbardziej popularnej formie jest ustną prezentacją określonych informacji ułożonych w pewną strukturę.

METODY AKTYWIZUJĄCE

Metoda przypadków – polegająca na analizie, a następnie dyskusji nad przedstawionym przez nauczyciela opisie zdarzeń (opis przypadku), odnoszącego się do działalności człowieka. Przedstawia się sytuację problemową w taki sposób, aby można było wykorzystać zdobytą wiedzę i doświadczenie.

Metoda sytuacyjna – polegająca na analizie, a następnie dyskusji nad przedstawionym ciągiem zdarzeń. Analiza opisu sytuacji dokonywana jest przez słuchacza z odpowiednim wyprzedzeniem czasowym, a następnie prowadzona jest dyskusja nad zawartymi w opisie problemami.

Metoda gier dydaktycznych – działanie w formie ćwiczenia z elementami zabawy, w której przestrzega się ściśle określonych zasad.

- gry symulacyjne oraz gry decyzyjne.

Dyskusja dydaktyczna to jedna z aktywizujących metod nauczania – uczenia się, której istota polega na zorganizowanej wymianie myśli i poglądów uczestników grupy na dany temat. Ale każda dyskusja to także sztuka wyrażania swojego zdania, argumentacji i trening szacunku dla przekonań innych.

Dyskusja, tak jak i każda inna metoda, powinna być w przemyślany sposób dobrana do celu, który chcemy osiągnąć. Jako metodę szkoleniową należałoby ją polecić, gdy chcemy:

- zaznajomić z zagadnieniami nie posiadającymi jednoznacznego rozwiązania – dyskusja pozwala skonfrontować rozmaite stanowiska i ukazać możliwości różnych rozwiązań lub podejmowania różnych decyzji w zależności od tego, co chcemy osiągnąć;
- zaznajomić uczestników szkolenia z zagadnieniami szczególnie trudnymi i złożonymi, a które w dyskusji uzyskują rozmaite naświetlenie – dyskusja pozwala wówczas ujawnić w czym tkwią te trudności;
- zaznajomić ze szczególnie trudnymi przypadkami praktycznymi, wywołującymi kontrowersyjne sądy i opinie – ma to na celu przygotowanie do działania w takich właśnie sytuacjach.

Burza mózgów (ang. brainstorming) – jedna z odmian dyskusji polegająca na umożliwieniu uczniom szybkiego zgromadzenia wielu konkurencyjnych lub uzupełniających się hipotez rozwiązania problemu, któremu poświęcona jest dana jednostka metodyczna lub jej fragment. Można zgłaszać wszystkie najbardziej śmiałe lub niedorzeczne pomysły i rozwiązania, choćby nietypowe, ryzykowne

i nierealne, w obojętnej formie, żeby nawet chwila namysłu nad poprawnością językową nie zmniejszyła pomysłowości. Pomysły te nie mogą być oceniane ani komentowane, a z tytułu ich wypowiedzenia na autorów nie spływają żadne obowiązki ani odpowiedzialność. Cała konstrukcja burzy mózgów jest tak pomyślana, aby przerwać komunikację między fazą produkcji pomysłów i ocenianiem pomysłów. Metoda ta opisywana jest w literaturze pod wieloma nazwami: giełda pomysłów, sesja odroczonego wartościowania, metoda Osborna – burza mózgów, konferencja dobrych pomysłów, jarmark pomysłów, sesja odroczonej oceny.

Dyskusja związana z wykładem – odmiana dyskusji odnosząca się do wykładu, mająca na celu wyjaśnienie wątpliwości uczących się co do tez i sformułowań zawartych w wykładzie oraz uzyskiwanie od nich informacji zwrotnej dotyczącej zrozumienia zrealizowanych treści.

METODY PRAKTYCZNE

Pokaz z objaśnieniem – metoda nauczania praktycznego, polegająca na demonstracji czynności, ich kolejności i prawidłowości wykonania. W przypadku czynności złożonych pokaz powinien obejmować demonstrację kolejnych faz tych czynności. Towarzyszący pokazowi komentarz słowny ma charakter objaśnienia (wyjaśnienia). Wynika z tego, że objaśnienie wskazuje na „sens” i „znaczenie”, wyjaśnia pewne relacje i związki, ukazuje strukturę. Oznacza to, że metoda pokazu z objaśnieniem może być stosowana raczej w początkowej fazie zajęć o charakterze praktycznym.

Pokaz z instruktażem – komentarz słowny wspierający pokaz jest swego rodzaju werbalną instrukcją, w skrócie zwaną instruktażem.

Ćwiczenia praktyczne – umożliwiające kształtowanie umiejętności zastosowania przyswojonej wiedzy w praktyce.

Zaproponowane metody dydaktyczne są przydatne z punktu widzenia rynku pracy, ponieważ uczą: konstruktywnego myślenia przy rozwiązywaniu problemów, podejmowania decyzji i jej uzasadniania, racjonalnego działania w sytuacji zagrożenia oraz – co jest szczególnie przydatne – umiejętności pierwszej pomocy i samopomocy. Metody połączone z edukacją przez wyspecjalizowane służby sprzyjają zainteresowaniu uczniów zawodami, które ich przedstawiciele reprezentują.

Wykorzystanie technik informatycznych.

W procesie konstruktywistycznego nauczania należy wykorzystywać wszelkie dostępne i rzetelne źródła wiedzy, w tym oparte o technikę komputerową. Komputer, w oparciu o programy biurowe, może zastępować tradycyjne pomoce papierowe zarówno w procesie nauczania, jak i oceniania (testy, wzorce, schematy,

instrukcje, procedury itp.). Techniki informatyczne pozwalają również na uzyskiwanie informacji ze źródeł pozaszkolnych, głównie za pośrednictwem Internetu. Wiedza uzyskana z platform internetowych może być stosowana zarówno w czasie lekcji, jak również może być poleceniem pracy domowej, np. wyszukanie informacji na określony temat. Istotnym jest w tym przypadku, aby nauczyciel dokonał analizy dostępności uczniów do sieci internetowych. W przypadku korzystania ze źródeł internetowych, np. dotyczących zagrożeń czy zdrowego odżywiania ważne jest, aby nauczyciel nadzorował rzetelność stron, z jakich pobierana jest informacja. Zaleca się, aby były to oficjalne strony służb państwowych lub organizacji – przykładowe adresy stron zawarte są w bibliografii. Przy zastosowaniu technik komputerowych nauczyciel powinien dostosować zakres ich wykorzystania do umiejętności uczniów biorąc pod uwagę, że jest to szkoła podstawowa. Rozpoznanie przez nauczyciela umiejętności uczniów pozwoli na wykorzystanie w tym zakresie uczniów zdolnych, o wyższej wiedzy informatycznej.

Umiejętności interdyscyplinarne.

Dobór metod nauczania powinien uwzględniać kształtowanie umiejętności interdyscyplinarnych, w tym takich jak:

- nawiązywania kontaktu z innymi,
- komunikacyjne: umiejętności uważnego słuchania, nadawania, przemawiania,
- zarządzania przekazem niewerbalnym i werbalnym,
- negocjacyjne,
- rozwiązywania konfliktów,
- pracy zespołowej,
- zachowań asertywnych,
- wywierania wpływu,
- delegowania uprawnień,
- adaptacji społecznej.

Warunki realizacji – miejsce prowadzenia zajęć.

Program nauczania zawiera jednostki lekcyjne o treściach nauczania typowo teoretycznych, jak i zajęcia praktyczne ukierunkowane na umiejętności indywidualne i grupowe.

W zależności od rodzaju realizowanych treści nauczania przy wyborze miejsca prowadzenia zajęć, w oparciu o bazę szkoły, należy przyjąć poniższe zasady:

- zajęcia teoretyczne winny być prowadzone w pracowni przedmiotowej lub sali lekcyjnej, wyposażonej w opisane w programie środki dydaktyczne,
- zajęcia praktyczne, a szczególnie blokowe, powinny być prowadzone w sali o powierzchni umożliwiającej zorganizowanie co najmniej 3 podgrup szkoleniowych w sposób wzajemnie się nie zakłócający.

Podstawa programowa zakłada, że proces edukacji powinien być uzupełniany innymi formami zajęć, wśród których wymienić można:

- wizyty w: instytucjach państwa, Centrum Zarządzania Kryzysowego, Straży Pożarnej, stacjach Pogotowia Ratunkowego,
- specjalistyczne obozy szkoleniowo – wypoczynkowe realizowane podczas ferii letnich lub krótsze, kilkudniowe kursy,
- wycieczki,
- zajęcia plenerowe,
- tworzenie wystaw prac własnych, klasowych i szkolnych, promujących zdrowy tryb życia i właściwe zachowania w razie zagrożeń,
- zwiedzanie wystaw powiązanych z treściami przedmiotu,
- spotkania, np. udział w zajęciach, prelekcje, wykłady z pracownikami kluczowych instytucji bezpieczeństwa, Policji, Państwowej Straży Pożarnej i Sił Zbrojnych RP oraz pracownikami Straży Miejskiej, pogotowia, kombatanami, ekologami, psychologami,
- udział w konkursach, których zakres zgodny jest bądź zbieżny z problematyką przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa.

Stosowanie innych niż szkolne formy zajęć wymaga organizacji miejsca prowadzenia zajęć, którym mogą być:

- sale wykładowe i konferencyjne podmiotów zewnętrznych,
- tereny lokalizacji przedsiębiorstw i służb współpracujących w procesie konstruktywistycznego kształcenia.

Nauczyciel winien zwrócić szczególną uwagę na bezpieczeństwo miejsc, w których takie zajęcia są prowadzone.

Proponuje się, aby nauczyciel przed rozpoczęciem kolejnego etapu nauczania dokonał analizy możliwości wykorzystania podmiotów zewnętrznych w prowadzonych zajęciach stosownie do środowiska, w którym funkcjonuje szkoła. Jako dobrą praktykę zaleca się stworzenie bazy podmiotów, które można wykorzystać jako dodatkowe źródło wiedzy i informacji oraz uzgodnienie z ich przedstawicielami zakresu współpracy, w tym miejsc prowadzenia zajęć.

Prowadzenie zajęć z wykorzystaniem podmiotu zewnętrznego powinno być poprzedzone ustaleniem zakresu w jakim włącza się w proces dydaktyczny podmiot zewnętrzny. Nauczyciel winien kontrolować cel jaki ma osiągnąć w zajęciach i dlatego też podmiot zewnętrzny może uczestniczyć w prezentacji, pokazie, albo omówieniu tylko uzgodnionego zagadnienia w czasie lekcji, np. pokaz użycia defibrylatora lub przeprowadzić dane zajęcia całościowo pod względem merytorycznym. Do zadań dydaktycznych podmiotu zewnętrznego nie powinna należeć ocena uczniów na stopień.

Środki dydaktyczne do przedmiotu.

W celu realizacji zarówno teoretycznych, jak i praktycznych treści nauczania proponuje się przyjęcie poniższych warunków bazowych:

a) w oparciu o bazę lokalową i możliwości szkoły

- klasa lub specjalistyczna pracownia zaaranżowana do prowadzenia zajęć z przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa o wielkości umożliwiającej organizację ćwiczeń praktycznych,
- pomieszczenie umożliwiające przechowywanie pomocy, podstawowych materiałów i przyborów nauczyciela niezbędnych do prowadzenia zajęć oraz ewentualnych prac uczniów,
- sprzęt audiowizualny i prezentacyjny – komputer, rzutnik – zamontowany na stałe lub przenośny,
- tablice i plansze dydaktyczne,
- dostęp do Internetu.

Praktyczna nauka pierwszej pomocy wymaga posiadania przez szkołę lub winien być zapewniony dostęp do zasobów podmiotu zewnętrznego (Pogotowie Ratunkowe, Straż Miejska, Policja, WOPR itp.), następujących pomocy szkoleniowych:

- torby ratownicze z Zestawem Pierwszej Pomocy typu A, B, C;
- plecaki ratownicze z zestawem ratownictwa medycznego;
- fantom treningowy;
- defibrylator szkoleniowy;
- ciśnieniomierz;
- zestawy do unieruchamiania kończyn (szyny, chusty itp.);
- środki opatrunkowe do opatrywania zranień;
- apteczki samochodowe,
- apteczki domowe,
- maseczki do wentylacji,
- płyny dezynfekcyjne,
- gazy opatrunkowe,
- bandaże,
- chusty trójkątne itp.

Ilość w/w pomocy szkoleniowych powinna być dostosowana do formy organizacyjnej w jakiej prowadzone są zajęcia, a w szczególności do ilości grup (podgrup) szkoleniowych.

b) w oparciu o bazę lokalową i możliwości podmiotu zewnętrznego

Propozycja włączenia w proces dydaktyczny podmiotów zewnętrznych, takich jak Policja, Straż Miejska, Pogotowie Ratunkowe, Straż Pożarna oznacza wykorzystanie w toku nauki środków dydaktycznych posiadanych przez te podmioty. Jako środki dydaktyczne należy w tym przypadku rozumieć urządzenia, systemy i inne

wyposażenie, które wykorzystuje dany podmiot do realizacji swoich zadań, jak i środki dydaktyczne posiadane przez dany podmiot, do szkolenia własnych pracowników, np. plansze, schematy, instrukcje, procedury.

Nauczyciel powinien dążyć do spójnego wykorzystania bazy szkoły i bazy podmiotów zewnętrznych.

Formy organizacyjne.

Formy organizacyjne zajęć powinny uwzględniać:

- typ zajęć – praktyczne lub teoretyczne,
- wiek uczniów,
- dostosowanie do potrzeb uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych,
- posiadaną bazę szkoleniową – własną i ewentualnie zewnętrzną.

Zajęcia teoretyczne powinny być prowadzone w grupach szkoleniowych (klasach) o liczebności do 30 osób, a w zajęciach praktycznych w grupach lub podgrupach do 15 osób. Przy organizacji zajęć zalecane jest wykorzystanie do przekazywania wiedzy specjalistycznej osób z rynku pracy, np. pracowników medycznych szkoły, ratowników medycznych, strażaków, policjantów, strażników miejskich itp. Pozwala to na przybliżenie uczniom realiów zawodu reprezentowanego przez daną osobę, co ma wpływ na ich kształcenie w ukierunkowaniu na rynek pracy zawodowej.

Przykładowe formy organizacyjne:

a) praca w grupach.

W przypadku, gdy podczas lekcji trzeba będzie analizować bądź rozwiązywać określone problemy, najlepsze efekty uzyskuje się pracując w małych grupach. Praca w małych grupach polegająca na wykonaniu konkretnych zadań (ćwiczeń) zleconych przez nauczyciela, aktywizuje wszystkich uczniów, gdyż muszą oni wspólnie dokonać analizy otrzymanego zadania, dyskutować, ustalać metody rozwiązania problemu, uporządkować wiedzę w twórczy sposób, po czym przedstawić innym efekt pracy swojej grupy. Praca w małych zespołach ma wiele zalet, ale by spełniła swoje zadanie musi być dobrze zaplanowana i zorganizowana.

b) zajęcia blokowe.

Założenia:

- liczba uczniów ogółem – do 30
- liczba uczniów w grupie głównej – do 15
- liczba uczniów w podgrupie 1 i 2 – łącznie do 15
- liczba uczniów w grupie z SPE – według potrzeb (jak najmniejsza liczebnie)
- czas zajęć – 2 x 45'

Wprowadzenie do zajęć – czas 15'		
<ul style="list-style-type: none"> – podział na grupy szkoleniowe – omówienie przebiegu zajęć – instruktaż bhp 		
Grupa główna – czas 30'		
<p>Temat zasadniczy – wprowadzenie nowych treści (umiejętności) zgodnie z programem.</p> <p>W przypadku wprowadzania więcej niż jednej umiejętności z wykorzystaniem dostatecznej liczby instruktorów (np. nauczyciel i ratownik medyczny) należy podzielić grupę główną na podgrupy.</p> <p>W przypadku jednego instruktora umiejętności należy nauczać kolejno przyporządkowując im odpowiednią ilość czasu.</p>		
Podgrupa I – wprowadzanie 1 umiejętności	zmiana co 15'	Podgrupa II – wprowadzanie 2 umiejętności
Grupa doskonaląca- 30'		Grupa uczniów z SPE
Podgrupa 1 – 15'	Doskonalenie wybranych umiejętności lub elementów wiedzy nabytych w toku nauki	Wydzielona w miarę potrzeb podgrupa uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – czas – do 30' – doskonalenie podstawowych, najstabiliej opanowanych elementów praktycznych i elementów wiedzy teoretycznej
zmiana co 15'		
Podgrupa 2 – 15'	Doskonalenie wybranych umiejętności lub elementów wiedzy nabytych w toku nauki.	
Podsumowanie zajęć – czas 15'		

Indywidualizacja kształcenia uczniów – edukacja włączająca.

Edukacja włączająca to wspólna edukacja uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi z ich zdrowymi rówieśnikami. Specjalne potrzeby edukacyjne mogą być czasowymi, np. czasowe ograniczenia do zajęć praktycznych z powodu kontuzji, np. złamana kończyna lub ograniczeń stałych z tytułu zdiagnozowanych niesprawności.

W przedmiocie edukacja dla bezpieczeństwa nauczyciel stanie przed problemem:

- doboru właściwych metod i sposobów nauczania teoretycznego z uwzględnieniem uczniów z SPE,
- doboru praktycznych metod i sposobów nauczania umiejętności z uwzględnieniem uczniów z SPE.

W zakresie zajęć teoretycznych nauczyciel w stosunku do uczniów o specyficznych trudnościach w uczeniu się powinien skoncentrować się na treściach i celach podstawowych, przekazywanych z zastosowaniem takich sposobów przekazywania wiedzy, jak: wielokrotne powtarzanie podstawowych definicji, dostosowanie tempa zajęć, wyjaśnianie, stymulowanie, pobudzanie oraz zainteresowanie uczniów tematyką zajęć.

W przypadku zajęć praktycznych nauczyciel będzie musiał dokonać analizy w jaki sposób może przekazywać umiejętności uczniom o:

- czasowych ograniczeniach (np. po skręceniu nogi),

- stałych ograniczeniach z tytułu niepełnosprawności ruchowej,
- niepełnosprawności fizycznej i specyficznych trudnościach w uczeniu się.

W zajęciach praktycznych nauczyciel powinien precyzyjnie określić jaki poziom nabytej umiejętności jest poziomem wystarczającym do pozytywnej kwalifikacji ucznia. Jest to bardzo istotne, ponieważ mamy do czynienia z umiejętnościami z zakresu pierwszej pomocy i nie może być sytuacji, że wymagamy od ucznia z SPE, aby wykonał czynność, której fizycznie lub psychicznie nie podoła, a której wadliwe wykonanie zamiast pomóc, narazi poszkodowanego na pogorszenie stanu zdrowia.

W przypadku uczniów z ograniczeniami należy koncentrować się na umiejętnościach pracy zespołowej, np. uczeń pełnosprawny wykonuje czynności wymagające siły fizycznej, a uczeń z SPE pomocnicze (np. udrażnia drogi oddechowe) oraz na czynnościach pomocniczych, takich jak skuteczne wezwanie pomocy, izolacja osoby poszkodowanej od dalszego zagrożenia itp. Istotnym jest, aby tego typu zadania i cele były kryteriami wystarczającymi do uznania, że spełniający je uczeń spełnia jednocześnie wymogi uzyskania oceny pozytywnej. W zajęciach praktycznych można również zastosować pomoc stałą lub doraźną innych uczniów dla uczniów z SPE w drodze planowego budowania zespołów uczniowskich lub wyznaczania liderów do współpracy przy wykonywaniu określonego zadania. W przypadku, gdy uczeń z powodu swojej niepełnosprawności posiada asystenta, należy dążyć do przeszkolenia asystentów z zasad pomocy osobom niepełnosprawnym w sytuacjach zagrożenia np. poruszanie się w czasie ewakuacji. W sytuacji rzeczywistego zagrożenia pomoc asystenta wymaga posiadania przez niego kierunkowej wiedzy jak pomóc uczniowi w tej specyficznej sytuacji.

Wskazania dla nauczycieli w zakresie pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Pomoc dydaktyczno-wychowawcza dla uczniów z SPE wyraża się w stosowaniu w toku lekcji takich metod czy sposobów oceniania czy takich metod wychowawczych, które ułatwiają uczniowi naukę i społeczne przystosowanie.

Ogólne wskazania do pracy z uczniem z SPE w przedmiocie edukacja

dla bezpieczeństwa (za Jolanta Rafał-Łuniewska – Wydział Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych ORE – [file:///Users/LL/Downloads/mat.-dodatkowymodul-v-zal.-2uczen-ze-spe-wspomaganie-3%20\(3\).pdf](file:///Users/LL/Downloads/mat.-dodatkowymodul-v-zal.-2uczen-ze-spe-wspomaganie-3%20(3).pdf)).

Nauczyciel powinien dostosować metody i formy pracy z uczniem do jego możliwości, uwarunkowanych dysfunkcjami czy sytuacją społeczną. Wiąże się to na przykład z następującymi działaniami:

- dostosowaniem sposobu komunikowania się z uczniem;
- zachowaniem właściwego dystansu;
- wydłużeniem czasu pracy;

- zmianą form aktywności;
- dzieleniem materiału nauczania na mniejsze partie, zmniejszeniem liczby zadań do wykonania, zwiększeniem liczby ćwiczeń i powtórzeń materiału;
- częstym odwoływaniem się do konkretnego;
- stosowaniem metody pogłębienia – umożliwieniem poznawania wielozmystowego;
- dostosowaniem liczby bodźców związanych z procesem nauczania;
- zastosowaniem dodatkowych środków dydaktycznych i środków technicznych;
- stosowaniem zróżnicowanych kart zadań do samodzielnego rozwiązania;
- powtarzaniem reguł obowiązujących w klasie oraz jasnym wyznaczeniem granic i egzekwowaniem ich przestrzegania.

Wskazania dla nauczycieli w zakresie pracy z uczniem zdolnym.

Praca z uczniem zdolnym polega na stosowaniu w toku nauki zarówno odrębnych metod organizacyjnych i programów edukacyjnych skierowanych do ucznia zdolnego, jak i metod nauczania stosowanych w grupie rówieśniczej (klasie), w której występują uczniowie zdolni. Całokształt zagadnienia jest w przystępny sposób przedstawiona w opracowaniu Ośrodka Rozwoju Edukacji (Wybrane metody i formy pracy z uczniem zdolnym, ORE 2009 <https://www.ore.edu.pl/2014/12/metody-i-formy-pracy-z-ucznem-zdolnym/>).

Ogólne zasady organizacji pracy ucznia zdolnego (ORE, tamże):

- utrzymać wysoki poziom stawianych uczniowi zadań i zapewnić sensowność zajmowania się nietypowymi zadaniami, ćwiczeniami, doświadczeniami, badaniami, projektami,
- uczyć obszerniejszego materiału lub nawet innego, stawiać uczniowi indywidualne cele, np. udział w projektach międzynarodowych, kursach e-learningowych, konkursach i olimpiadach przedmiotowych, pomoc kolegom w nauce, wolontariat,
- osiągnięcia (tylko poważne) – powinny być docenione dobrze dobraną i uzasadnioną nagrodą,
- wszystkie pomysły i prace traktować z powagą i życzliwością.

Proponowane metody pracy (ORE, tamże):

- metody problemowe,
- metody kształcące poszukiwanie, porządkowanie i wykorzystanie informacji z różnych źródeł,
- metody stosowania zdobytej wiedzy w praktyce,
- metody rozwijania zainteresowań,
- metody skutecznego porozumiewania się w różnych sytuacjach,
- metody prezentowania własnych poglądów, umiejętności argumentacji,
- metody zarządzania swoim potencjałem,
- metody kształcące prawidłowe stosunki interpersonalne,

- metody aktywizujące,
- metody pozwalające uczniowi ocenić stan swojej wiedzy.

IX. PROPONOWANE METODY SPRAWDZANIA OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH UCZNIĄ.

Zgodnie z Ustawą o systemie oświaty ocenianiu podlegają:

- 1) osiągnięcia edukacyjne ucznia;
- 2) zachowanie ucznia.

Ocena z zachowania nie ma wpływu na oceny klasyfikacyjne z zajęć edukacyjnych.

Ocenianie dokonywane jest na poziomie:

- cząstkowym (bieżącym) – wiedza i umiejętności ucznia w danym momencie nauczania,
- śródrocznym – wiedza i umiejętności ucznia na koniec śródrocznego okresu nauki,
- końcowym – wiedza i umiejętności ucznia na koniec nauki przedmiotu (roczne).
- Ocenianie bieżące z zajęć edukacyjnych ma na celu diagnozowanie pracy ucznia oraz przekazywanie uczniowi informacji o jego osiągnięciach edukacyjnych pomagających w uczeniu się, poprzez informację, co uczeń robi dobrze, a co wymaga poprawy oraz jak powinien dalej się uczyć.

Obiektywne ocenianie, stymulujące chęć uczenia się, zachęcające ucznia do stawiania sobie i osiągnięcia określonych celów jest jednym z podstawowych zadań nauczyciela w procesie nauki szkolnej.

Ocenianie winno być wieloaspektowe, nauczyciel powinien brać pod uwagę wszelkie przejawy aktywności uczniów związane z procesem uczenia się – zarówno jego wiedzę teoretyczną, jak i wiedzę praktyczną oraz umiejętność wykorzystania jej w praktyce. Ocenianie winno ukierunkowywać proces zdobywania wiedzy przez ucznia na treści i umiejętności przydatne na rynku pracy.

Oceny śródroczne i końcowe z przedmiotu ustalane są przez nauczyciela przedmiotu zgodnie ze statutem szkoły.

Zasady udostępniania ocen, informowania rodziców i klasyfikowania z przedmiotu powinny być spójne z normami wewnątrzszkolnymi opartymi o przepisy oświatowe.

Nauczyciele na początku każdego roku szkolnego mają obowiązek poinformowania uczniów oraz ich rodziców o:

- wymaganiach edukacyjnych niezbędnych do otrzymania przez ucznia poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych, wynikających z realizowanego przez siebie programu nauczania;
- sposobach sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów;
- warunkach i trybie otrzymania wyższej niż przewidywana rocznej oceny klasyfikacyjnej z zajęć edukacyjnych.

Szczegółowe warunki i sposób oceniania wewnątrzszkolnego określa statut szkoły.

Zasada konstruktywizmu, zgodnie z którą proces dydaktyczny polega na nabudowywaniu nowej wiedzy na wiedzy już posiadanej, skłania do stosowania w procesie dydaktycznym **oceniania kształtującego** polegającego na pozyskiwaniu przez nauczyciela i ucznia w trakcie nauczania informacji, które pozwolą rozpoznać, jak przebiega proces uczenia się, tak aby:

- nauczyciel modyfikował dalsze nauczanie,
- uczeń otrzymywał informację zwrotną pomagającą mu się uczyć.

Ocenianie kształtujące wymaga rozróżniania funkcji oceny sumującej i kształtującej.

Ocenianie sumujące.

Ocena sumująca to podsumowanie wiedzy nabytej przez ucznia wyrażone stopniem (1-6).

Ocenianie bieżące z zajęć edukacyjnych ma na celu monitorowanie pracy ucznia oraz przekazywanie uczniowi informacji o jego osiągnięciach edukacyjnych pomagających w uczeniu się, poprzez wskazanie, co uczeń robi dobrze, co i jak wymaga poprawy oraz jak powinien dalej się uczyć.

Ocenianie bieżące jest podstawą do monitorowania postępów w nauczaniu i uczeniu się każdego z uczniów. Obiektywne ocenianie, stymulujące chęć uczenia się, jest jednym z podstawowych zadań nauczyciela w procesie nauki szkolnej.

Oceny cząstkowe, śródroczne i końcową ocenę klasyfikacyjną z zajęć edukacyjnych ustala się w stopniach według następującej skali:

■ stopień celujący – 6	■ stopień dostateczny – 3
■ stopień bardzo dobry – 5	■ stopień dopuszczający – 2
■ stopień dobry – 4	■ stopień niedostateczny – 1

Negatywną oceną klasyfikacyjną jest ocena niedostateczna.

Oprócz kryteriów zawartych w zasadach ogólnoszkolnych, nauczyciel powinien stosować własne, możliwie obiektywne kryteria oceny.

Proponuje się poniższe, opisowe, kryteria oceniania:

1. ocena celująca

a) wiedza

Uczeń:

- - wykazał się wiedzą wykraczającą poza materiał programowy zdobywany w systemie szkolnym, jak i z innych źródeł,

b) umiejętności

Uczeń:

- współpracując z grupą systematycznie poszerza własną wiedzę i umiejętności – dąży do bycia liderem grupy,
- przedstawia racjonalne koncepcje własnych rozwiązań, działań i przedsięwzięć;

- nawiązuje dyskusję, argumentuje w obronie swoich poglądów;
- wskazuje analogie oraz określa zagrożenia i szanse proponowanych rozwiązań, działań i przedsięwzięć;
- przedstawia własny, twórczy stosunek do poznawanych zagadnień;
- posługuje się wiedzą wykraczającą poza treści programowe..

2. ocena bardzo dobra

a) wiedza

Uczeń:

- wykazał się znajomością całego zakresu materiału zawartego w programie,
- potrafi zastosować wiedzę z innych przedmiotów do rozwiązywania zadań w zakresie edukacji dla bezpieczeństwa.

b) umiejętności

Uczeń:

- efektywnie korzysta z ogółu dostępnych źródeł informacji;
- indywidualnie rozwiązuje zadania i problemy edukacyjne;
- aktywnie uczestniczy w zajęciach lekcyjnych i pozalekcyjnych;
- poprawnie wykonuje czynności ratownicze, wykorzystując odpowiednio sprzęt i środki ratownicze;
- efektywnie wyszukuje z wielu źródeł wiadomości o sposobach alternatywnego działania;
- umie zorganizować i pokierować zespołem rówieśników.

3. ocena dobra

a) wiedza

Uczeń:

- wykazał się znajomością materiału zawartego w programie w stopniu zadowalającym.

b) umiejętności

Uczeń:

- efektywnie korzysta z przekazanych źródeł informacji;
- wyciąga poprawne wnioski w kategoriach przyczyna-skutek;
- samodzielnie realizuje zadania o niewielkim stopniu złożoności;
- poprawnie wykonuje czynności ratownicze z doбором właściwych środków;
- wykazuje aktywność w czasie zajęć dydaktycznych;
- podejmuje i poprawnie realizuje wybrane zadania dodatkowe.

4. ocena dostateczna

a) wiedza

Uczeń:

- wykazał się znajomością treści programu w stopniu umożliwiającym podejmowanie działań profilaktycznych i ratowniczych.

b) umiejętności

Uczeń:

- pod kierunkiem nauczyciela:
 - realizuje zadania o niewielkim stopniu złożoności;
 - wykorzystuje podstawowe źródła informacji;
- indywidualnie wykonuje proste zadania w trakcie zajęć dydaktycznych;
- wykazuje przeciętną aktywność.

5. ocena dopuszczająca

a) wiedza

Uczeń:

- wykazuje braki w wiedzy, które mogą zostać usunięte w toku dalszej edukacji.

b) umiejętności

Uczeń:

- wspomagany przez nauczyciela wykonuje proste polecenia, wykazując podstawowe umiejętności.

6. ocena niedostateczna

a) wiedza

Uczeń:

- wykazuje braki w znajomości podstawowych treści nauczania

b) umiejętności

Uczeń:

- nie potrafi zrealizować prostych poleceń nauczyciela, wymagających zastosowania podstawowych umiejętności.

Ocenianie bieżące wymaga zastosowania przez nauczyciela dobranych przez niego form, metod i narzędzi służących do oceny poziomu wiedzy ucznia.

W ocenianiu sumującym należy uczniowi umożliwić poprawienie oceny z części materiału, z którego nie uzyskał wyniku pozytywnego.

Sposób poprawienia oceny winien określać Wewnętrzny System Ocenia i Przedmiotowe Zasady Oceniania (o ile dokument ten jest w danej szkole obowiązujący).

W zależności od potrzeb nauczyciela ocenianie może mieć charakter diagnozujący (różnicujący) – wyłonienie uczniów o dużym i niskim poziomie wiedzy (np. w celu wykorzystania ich jako liderów grup w szkoleniu praktycznym blokowym) lub charakter sprawdzający poziom wiedzy uczniów.

Specyfika przedmiotu wymaga, aby oceniać zarówno wiedzę teoretyczną, jak i nabyte umiejętności praktyczne.

Przykładowe narzędzia oceniania w przedmiocie edukacja dla bezpieczeństwa:

1. wiedza teoretyczna

Podstawowym sposobem pomiaru jest praca pisemna, która może mieć formę kartkówki lub dłuższego testu pisemnego otwartego lub zamkniętego.

Przykładowe zadanie testu pisemnego zamkniętego:

a) w formie testu wielokrotnego wyboru

„Do ustawowych zadań której służby należy zapobieganie zdarzeniom o charakterze terrorystycznym:

1. Policji;
2. Straży Pożarnej,
3. Pogotowia Ratunkowego,
4. Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.”

W teście tym:

- wszystkie odpowiedzi są prawdopodobne, zarówno błędne (dystraktory – poz. 1, 2, 3), jak i odpowiedź prawidłowa (werstraktor – poz. 4), ponieważ:
- wszystkie mogą brać udział podczas zaistnienia ataku terrorystycznego,
- tylko jedna odpowiedź jest prawidłowa, ponieważ tylko Szef ABW ma ustawowe zadania w zakresie zapobiegania zdarzeniom o charakterze terrorystycznym.

b) zadanie prawda-falsz

„Straż Pożarna zajmuje się przeciwdziałaniem atakom terrorystycznym [TAK] [NIE]”

Zadanie jest jednoznacznie fałszywe, ponieważ przeciwdziałaniem atakom terrorystycznym zajmują się inne służby.

c) zadanie na dobieranie

Zadania na dobieranie to zadania, w których uczeń ma przyporządkować dwa zbiory danych według określonego kryterium.

„Przyporządkuj, łącząc linią, informacje zawarte w kolumnie 1 z informacjami zawartymi w kolumnie 2.”

Wskaż jaki objaw związany jest z danym urazem	
oparzenie ciała	wyciek z rany krwi o ciemnym zabarwieniu
złamanie kończyny	obrzęk, wyczuwalne przemieszczenie kości
krwotok żylny	pulsacyjny wyciek z rany krwi o jasnym zabarwieniu
krwotok tętniczy	pęcherze i zaczerwienie skóry

Przykładowe zadanie testu pisemnego otwartego.

Zadania z luką, które polega na uzupełnieniu luk (luki) występujących w treści zadania (zadanie na uzupełnienie).

„Czynność ugniatania klatki piersiowej przy masażu serca połączonego ze sztucznym oddychaniem należy prowadzić z częstotliwością co wdechy powietrza”.

2. Wiedza praktyczna.

Ocenianie umiejętności praktycznych może być również dokonane przy wykorzystaniu formy pisemnej zadania praktycznego. Uczeń, w tym przypadku, rozwiązuje określony rzeczywisty problem, np. opracowuje algorytm zachowania się uczniów w przypadku otrzymania sygnału o zagrożeniu pożarem w budynku szkolnym lub algorytm udzielania pierwszej pomocy osobie poparzonej.

Ocena praktyczna może być również wynikiem obserwacji wykonania przez ucznia określonego polecenia samodzielnie lub przy współpracy z innym uczniem, np. polecenie zademonstrowania unieruchamiania złamanej kończyny.

Ocenianie kształtujące (informacja zwrotna).

Ocena kształtująca to informacja o postępach w trakcie uczenia się.

Informacja zwrotna może przyjąć formę ustną lub pisemną, a składa się ona z czterech elementów (O. Rożewicz. Ocenianie kształtujące w praktyce, <https://o-rozewicz.pl/2018/02/26/ocenie-kszaltujace/>)

- 1) wyszczególnienie i docenienie dobrych elementów pracy ucznia,
- 2) odnotowanie tego, co wymaga poprawienia lub dodatkowej pracy ze strony ucznia,
- 3) wskazówki – w jaki sposób uczeń powinien poprawić pracę,
- 4) wskazówki – w jakim kierunku uczeń powinien pracować dalej.

Istotnym elementem uzyskiwania informacji zwrotnej jest ocena koleżeńska i samoocena ucznia, która może mieć formę arkusza oceny koleżeńskiej lub arkusza samooceny.

Stosowanie arkusza oceny koleżeńskiej i arkusza samooceny musi poprzedzać wyjaśnienie uczniom celu takiej oceny oraz konieczności zawierania w niej rzetelnych, obiektywnych informacji. Arkusze nie mogą dyskryminować uczniów, lecz odwrotnie – wspierać ich chęć i potrzebę analizy umiejętności i wiedzy kolegów i własnej, szczególnie przy umiejętnościach zespołowych, np. współpraca przy udzielaniu pomocy osobie poszkodowanej, ewakuacji itp.

Ocena koleżeńska i samoocena nie mogą być oceną cyfrową (na stopień).

Opis sposobu ocenianie ucznia z SPE i uczniów zdolnych.

Uczniom z niepełnosprawnościami, w tym uczniom z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, nauczanie dostosowuje się do ich możliwości psychofizycznych oraz tempa uczenia się. Wybór form indywidualizacji nauczania powinien wynikać z rozpoznania potencjału każdego ucznia (Podstawa programowa).

Przy ocenie ucznia z SPE również obowiązuje zasada indywidualizacji. Ocena nie może wynikać wyłącznie z porównania osiągnięć ucznia o specjalnych trudnościach

w uczeniu się z innymi uczniami. Przy wystawieniu oceny należy brać pod uwagę indywidualne osiągnięcia ucznia oraz jego zdobyte nowe umiejętności, aktywność na zajęciach i zainteresowania. Istotne jest eliminowanie stresu związanego z ocenianiem, co nauczyciel może osiągnąć stosując ocenianie kształtujące. Nauczyciel powinien tak dobierać zadania, aby z jednej strony nie przerastały one możliwości ucznia (uniemożliwiały osiągnięcie sukcesu), a z drugiej nie powodowały obniżenia motywacji do radzenia sobie z wyzwaniami (Podstawa programowa). Ocenianie ucznia zdolnego powinno obejmować treści ponadprogramowe oraz stymulować dalszy jego rozwój.

Ewaluacja oceniania.

Proces oceniania powinien dawać nauczycielowi informacje o osiągniętym poziomie wiedzy zarówno ucznia, jak i określonej grupy (klasy). Aby skutecznie monitorować ten poziom, nauczyciel powinien dostosowywać swoje formy, metody i narzędzia z zakresu pomiaru wiedzy do wieku i możliwości uczniów, w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz do etapu nauczania i osiągniętego już poziomu.

Edukacja dla bezpieczeństwa jest przedmiotem, który nie jest realizowany na wcześniejszym poziomie edukacji, niemniej jednak poprzednie treści nauczania i wychowania realizowane na etapie przedszkolnym, wczesnoszkolnym i w ramach innych przedmiotów zawierają szereg informacji o ogólnie pojętym bezpieczeństwie. Ocenianie, szczególnie indywidualne, powinno również uwzględniać ten aspekt.

Proces oceniania powinien stymulować wzrost wiedzy uczniów oraz dawać nauczycielowi informacje o osiągniętym poziomie wiedzy zarówno ucznia, jak i określonej grupy (klasy). Aby skutecznie monitorować ten poziom, nauczyciel winien dostosowywać swoje formy, metody i narzędzia z zakresu pomiaru wiedzy do możliwości uczniów, w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i uczniów zdolnych oraz do etapu nauczania i osiągniętego już poziomu.

Proponuje się, aby proces oceniania rozpocząć od pomiaru, na początku nauki, poziomu wiedzy uczniów o bezpieczeństwie, a szczególnie o zachowaniach bezpiecznych, wyniesionych z etapu nauczania wczesnoszkolnego.

Pozwoli to nauczycielowi na:

- dostosowanie treści nauczania do poziomu wiedzy uczniów (pomiar sprawdzający),
- wyodrębnienie liderów grup do nauczania blokowego (pomiar różnicujący) – uczeń zdolny,
- wyodrębnienie uczniów o specjalnych trudnościach w uczeniu się (pomiar różnicujący).

X. EWALUACJA PROGRAMU.

Opracowany przez nauczyciela program powinien ewaluować w całym okresie kształcenia, z częstotliwością stosowną do potrzeb edukacyjnych.

Zmiany w programie, jego korektę, można prowadzić wyłącznie na poziomie szkoły (ewaluacja wewnętrzna) oraz przy pomocy podmiotu zewnętrznego (ewaluacja zewnętrzna), jeżeli podmiot zewnętrzny został zaangażowany w proces edukacji.

Ewaluacja wewnętrzna obejmuje zazwyczaj 3 etapy:

- ewaluacja na etapie tworzenia programu – autoewaluacja.
Autoewaluacja przed wdrożeniem programu polega na dostosowaniu programu, przez nauczyciela przedmiotu, do realnych możliwości szkoły mając na celu wyeliminowanie jak największej ilości błędów i jak najlepsze dostosowanie programu do realiów nauki (bazy gabinetowej, pomocy dydaktycznych, dostępu do Internetu itp.).
Wskazane jest na tym etapie dokonanie recenzji programu przez innego nauczyciela (np. nauczającego przedmiotu, z którym jest korelowany recenzowany program) lub metodyka.
- ewaluacja w trakcie realizacji programu (ewaluacja formatywna).
Podstawą do ewaluacji programu w trakcie jego realizacji są pomiary osiągnięć uczniów (oceny bieżące i okresowe) przez nauczyciela. Uzyskane wyniki pokazują, które cele programowe zostały zrealizowane w pełni, które częściowo, a jakie w ogóle nie zostały zrealizowane. W wypadku osiągnięcia niesatysfakcjonujących wyników nauczyciel na bieżąco podejmuje decyzję o wprowadzeniu zmian, a w szczególności: dodaniu lub usunięciu pewnych metod/technik pracy, zwiększeniu liczby godzin, zrezygnowaniu z treści wykraczających poza podstawę. Przy ewaluacji programu w trakcie jego realizacji należy uwzględniać wyniki uzyskane przez uczniów z SPE.
- ewaluacja na koniec etapu kształcenia (ewaluacja sumatywna).
Ewaluacja sumatywna ma określić, jak został zrealizowany program i czy zostały osiągnięte zamierzone cele. Narzędzia, za pomocą których można to sprawdzić: ankiety, wywiady, obserwacja, analiza wytworów uczniów. Narzędzia te pozwalają na całościową ocenę programu i ewentualną jego korektę przed kolejnym etapem nauki.

Ewaluacja zewnętrzna może mieć zastosowanie wówczas, gdy nauczyciel korzysta z zewnętrznych podmiotów wspomagających proces nauczania, np. służby ratownicze i inne służby państwowe związane z bezpieczeństwem. Opinia wyrażona o programie przez takowe podmioty może mieć znaczny wpływ na jego ukierunkowanie na elementy praktyczne i zawodowe. Narzędzia jakie mogą mieć tu zastosowanie to: ankiety, wywiad, obserwacja.

Sposoby i narzędzia ewaluacji.

Nauczyciel winien realizować program w sposób elastyczny dostosowując jego treści, metody i formy organizacyjne do stopnia osiągania w trakcie nauki celów z Podstawy programowej. Ewaluacja programu jest pierwszym krokiem do ewaluacji procesu kształcenia, sama ewaluacja programu bez następnej, istotnej i systematycznej ewaluacji procesu kształcenia nie przyniesie efektów edukacyjnych.

Istnieje szereg metod i narzędzi ewaluacyjnych, spośród których Anna Galant (Ewaluacja programu nauczania – publikacja „Programy nauczania w rzeczywistości szkolnej. Tworzenie – wybór – ewaluacja”, (2012), Warszawa: ORE, s. 84–91-http://www.bc.ore.edu.pl/Content/336/Trendy+2+z+2012_A.+Galant.pdf).

wymienia:

- model SWOT
- model action research
- klasyczny model ewaluacyjny
- model akredytacyjny
- model triangulacyjny
- model CIPP
- model socjologiczny

Stosunkowo prostym i łatwym w zastosowaniu jest model SWOT, którego zasadę obrazuje poniższy wzór:

POZYTYWNE	NEGATYWNE
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
SZANSE	ZAGROŻENIA

Istotnym dla procesu ewaluacji jest rzetelny pomiar funkcjonalności programu – najprostszymi narzędziami, jakie mogą mieć tu zastosowanie są: ankiety, wywiad, obserwacja.

Ewaluacja programu w zakresie realizacji procesu nauczania – uczenia się uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi powinna wynikać z oceny przez nauczyciela tej grupy uczniów. W zależności od efektów pomiaru (oceny) należy zwiększyć lub zmniejszyć tempo (intensywność) przekazywania wiedzy, zmienić formę i organizację nauczania adekwatnie do wyników pomiaru, a w przypadkach koniecznych dokonać w programie zmian w treści merytorycznej (z zachowaniem zgodności z Podstawą programową).

XI. ZALECANA LITERATURA DO PRZEDMIOTU.

1. Proponowany podręcznik.

Przed rozpoczęciem nauki nauczyciel obowiązany jest wskazać (wybrać) jeden podręcznik dopuszczony przez MEN.

Propozycja podręczników dopuszczonych dla szkół ponadpodstawowych:

1. Słoma J., (2017). Żyję i działam bezpiecznie. Podręcznik do edukacji dla bezpieczeństwa dla szkoły podstawowej. Nowa Era Spółka z o.o.
2. Breitkopf B., Czyżow D. (2018). Edukacja dla bezpieczeństwa. Podręcznik. Szkoła podstawowa. Klasa 8. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A.
3. Boniek B., Kruczyński A. (2018). Edukacja dla bezpieczeństwa. Podręcznik dla szkoły podstawowej. Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o.

2. Literatura uzupełniająca:

- Kwiasowski, Zbigniew (2012). *Edukacja dla bezpieczeństwa wobec wyzwań współczesności*. Kraków, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Rosa, Ryszard (2009). *Edukacja do demokracji, bezpieczeństwa i praw człowieka w początkach XXI wieku*. Siedlce, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej.
- Gromadzka-Ostrowska J., Włodarek D., Toeplitz Z. (2003). *Edukacja prozdrowotna*. Warszawa, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego.
- Siuda, Tadeusz (2007). *Kształcenie i wychowanie młodzieży na rzecz bezpieczeństwa*. Warszawa, Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna.
- Cieślarczyk, Marian (2008). *Przygotowanie dzieci i młodzieży do działania w sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia*. Siedlce, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej.
- Kunikowski, Jerzy (2005). *Słownik podstawowych terminów wiedzy i edukacji do bezpieczeństwa*. Siedlce, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej.

3. Wydawnictwa ciągłe.

- kwartalnik. *Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa*, Poznań, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa,
- kwartalnik. *Bezpieczeństwo Narodowe*. Warszawa, Wydawnictwo Biura Bezpieczeństwa Narodowego,
- kwartalnik. *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego*. Warszawa, Wydawnictwo Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

4. Strony i platformy internetowe:

- <https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl/>
- <https://www.bbn.gov.pl/>
- <https://www.abw.gov.pl/>
- [www. Antyterroryzm.gov.pl](http://www.Antyterroryzm.gov.pl)

5. Akta prawne:

- USTAWA z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe – (Dz. U. z 2017 r. poz. 59)

- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r., poz. 60, z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2018 r. poz. 1457, z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 12 kwietnia 2019 r. o opiece zdrowotnej nad uczniami – Dz.U. 2019 poz. 1078
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej – D. U. 2017 poz. 356
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół – Dz.U. 2019 poz. 639
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli – Dz.U. 2019 poz. 502
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych – Dz.U. 2019 poz. 373
- Konwencja z dnia 20 listopada 1989 r. o Prawach Dziecka (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526, z późn. zm.)
- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169)
- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M.P. Nr 50, poz. 475)
- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób z Autyzmem (M.P. poz. 682)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. poz. 1591, z późn. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. poz. 1578, z późn. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci (Dz. U. poz. 1635)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2018 r. w sprawie wykazu zajęć prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz przez nauczycieli poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz

nauczycieli: pedagogów, psychologów, logopedów, terapeutów pedagogicznych i doradców zawodowych (Dz. U. poz. 1601)

Leszek Stanisław Lesiński – emerytowany oficer WP, nauczyciel i wykładowca przedmiotów związanych z ogólnie pojętym bezpieczeństwem z ponad 20-letnim stażem. Wykształcenie wyższe. Autor, współautor i recenzent programów i pakietów edukacyjnych w zakresie bezpieczeństwa osób i mienia. Rzecznik Polskiej Izby Ochrony. Egzaminator państwowy w zakresie zawodu technik ochrony osób i mienia. Autor planów ochrony i załączników antyterrorystycznych. Zainteresowania – problemy bezpieczeństwa osób i mienia.